

ΛΕΣΒΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ
ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΜΥΤΙΑΗΝΗ ΙΟΥΛΙΟΣ 1944

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Έχοντας υπόψη τις συνεργασίες, που πρόθυμα έως σήμερα μᾶς ἔστειλαν οἱ νέοι τῆς Λέσβου γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας, καταλήξαμε στὸ συμπέρασμα ὅτι χρειάζονται, γιὰ τὸ πρῶτο ξεκίνημά τους, καὶ ἓνα μέρος, τὸ οὐσιαστικό, ἀπὸ τὴν πείρα τῶν μεγάλων. Ἄς μὴ φαντασθεῖ κανένας ὅτι λιγότερε ἢ ἐκτίμησή μας γιὰ τὰ σημερινὰ νιάτα, πού ἀντιμετώπισαν τὸ χειρότερο ἀντιπνευματικὸ περιβάλλον, καὶ ὅτι θέλουμε ἐμεῖς νὰ δώσουμε τὰ μέτρα, πού σύμφωνα μ' αὐτὰ θὰ δουλέψουν. Ὄχι τέτοιο πρῶμα. Δὲ δίνουμε κανόνες γιὰ νὰ κολουθήσουν οἱ νέοι καὶ πρῶτα-πρῶτα γιὰτὶ δὲν πιστεύουμε πὼς ἡ τέχνη γίνεται σύμφωνα μὲ κανόνες. Μὲ τὸ περιοδικὸ μας θέλουμε νὰ τοὺς παρουσιάσουμε τὸν τρόπο νάντικροῦσαν τὰ πρῶματα καὶ μονάχα γενικὲς ὑποδείξεις θὰ βροῦν μέσα σ' αὐτό. Καὶ θάμαστε τεχνοεῖ, ἂν βροῦν νέοι, νὰ μᾶς δείξουν καὶ ἄλλες ἀπόψεις καινούριες, διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς γνωστές. Ἰσα ἴσα πού δὲ θέλουμε νὰ παρουσιάσουμε καθιερωμένα πρῶματα γιὰ συμμιζροφωτη. Ὁ ἄνθρωπος δὲ δουλεύει μέσα στὴ ζωὴ μὲ τὴ μνήμη μονάχα. Αὐτὸ τὸ κίνουνο οἱ κουρασμένοι τῆς ζωῆς, πὸ ἅμα τοὺς κοποῦν τὰ φτεροὶ γυρίζουν πίσω στὰ παλιά. Δὲ ζητᾶμε τέτοια. Οἱ παλιὲς μορφὲς κι ὅλας ξεπερνιδοῦνται πάντα καὶ ὅλ' αὐτὰ τὰ προσδιορίζουν διάφοροι παρῖγοντες ἀπὸ μέσα.

Πολὺς λόγος γίνεται πάντα γιὰ τὴν πραγματικότητα καὶ θὰ νόμιζε ἴσω, ἓνας πὼς αὐτὴ εἶνε κάτι σταθερό, ἀμετάβλητο, μόνιμο. Ἡ πραγματικότητα εἶνε κίτι ρευστὴ—πάντα ρεῖ—κίτι δυναμικὸ καὶ μονάχα ἔτσι μπορούμε νὰ τὴν καταλάβουμε καλά. Ὅλοένα ἀλλάζει. Μέσα τῆς γίνονται κάθε τόσο ἀλλαγές, πού τὴν ὑποχρεώνουν νὰ μὴ μὲνει πάντα μὲ τὴν ἴδια μορφή. Καὶ οἱ ἀλλαγές αὐτές δὲν τὴν φέρνουν σὲ κάποιο σχέδιο φτιαγμένο ἀπὸ πρωτῆτερα ἀπὸ ἑξωτερικὲς δυνάμεις. Οἱ ἀλλαγές προσδιορίζονται ἀπὸ παρῖγοντες πού βροῦνται μέσα τῆς καὶ οἱ νέοι ἀποτελοῦν ἴσα-ἴσα τὸ δυναμικὸ τῆς στοιχείο.

Οἱ νέοι ὀνειρεύονται καὶ παίξουν, γιὰτὶ δὲν ἔχουν στὰ χέρια τους τὴ ζωὴ, νὰ τὴ ρυθμίσουν ὅπως θέλουν. Γι' αὐτὸ τὸ παιχνίδι τους εἶνε ἔξω ἀπὸ τὴ σοβαρότητα τῆς ζωῆς. Τὸ στάδιο πού τοὺς μὲνει ἐλεύθερο εἶνε τὸ ὄνειρο καὶ τὸ παιχνίδι. Μὰ ἔχουν πάντα γὰ μίμητη ὅ,τι κάνουν οἱ μεγάλοι—μὴπως καὶ γενικά ὁ ἄνθρωπος δὲν παίζει; ἡ τέχνη γενικά δὲν εἶνε παιχνίδι στὴν καλὴ του σημασία καὶ τὴν πὸ γενικὴ ἔννοια!

Μὰ νᾶχει τὸ νοῦ του ὁ νέος, νὰ μὴ κάνει ὄνειρα, πού παραγωγίζονται τὶς ἑξωτερικὲς ἀντικειμενικὲς ἀνάγκες. Στὰ ὄνειρά του εἶνε βέβαια τολμηρός, μὰ νὰ πατάει γερά στὴ γῆ, νὰ μὴ ξεφεύγει καὶ παραμορφῶναι τὴν πραγματικότητα, νὰ μὴ κυνηγᾶει τᾶστρα, γιὰτὶ δὲν πιάνονται.

Βέβαια δὲν ἔχει ἀνάγκη στὸ κάτω κάτω νὰ τοὺς πούμε μὲς τι θὰ κάνει ὁ πραγματικὸς νέος. Ἐχει μέσα του τὰ ἰδανικά του, πού ἀόριστα καὶ γενικά συνηθίζει νὰ σχηματίζει ἀπὸ τὴν πὸ μισρὴ ἡλικία μὲς μὲ τοὺς παρῖγοντες, πού θὰ κληρονομήσει καὶ σιγά σιγά παίρνει μορφή σννειδητῆ, σοβαρότερι. Ἀπὸ τοὺς μεγάλους θὰ κολουθήσει μνίχα, ὅ,τι εἶνε σύμφωνο μ' αὐτὸ τὸ ἰδανικό, πού ἔχει μέσα του. Γι' αὐτὸ ἄλλα του μεγάλου τὰ κοροῖδεύει καὶ ἄλλα τᾶχει γιὸ μίμητη. Δηλαδή ἄλλα δέχεται καὶ σᾶλλα ἀντιδρᾶ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σκοπὸς μας ἔδω δὲν εἶνε κυριολεκτικά νὰ κατευθύνουμε. Θέλουμε μονάχα νὰ θυμίζουμε κάθε τόσο στὸ νέο, πὼς εἶνε τὰ πρῶματα, γιὰ νὰ μὴ νομίζει πὼς στὴ ζωὴ παίξουν ὄλο παρῖγοντες φινταστικοί, πὼς ἔχει μυστικὲς δυνάμεις, πού βοηθοῦν ἡ κατατρέχουν τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ ἄνθρωπος ἔδωσε πολλὰ, ὅσο νὰ γλυτώσει ἀπὸ τέτοιες προλήψεις, ἀπὸ πρῶματα πού τὸν ἐβλαψαν καὶ δὲ στέκει νὰ τὰ πιστεῖ ἀκόμα σήμερα, ὅσο ὠραία καὶ νὰ τὰ νομίζαμε μερικοί—ἂν μπορούν νᾶνε ὠραία! Εἶνε δεῖλαι μπροστὰ στὶς πραγματικὲς δυνάμεις, πού δροῦν μέσα στὴ ζωὴ καὶ τὴ μεταμορφώνουν, καὶ εἶνε ἄνω κάτω νὰ ζητᾶμε νὰ βγάλουμε μέσα ἀπὸ τὴ

ζωὴ τὶς δυνάμεις, πού τὴν κινοῦν καὶ νὰ βάζουμε στὴ θέση τους ἄλλες ψεύτικες, γιὰ νὰ φαίνεται ὠραία ἡ ζωὴ!

Μὰ ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶνε νὰ κάνουμε τὴν ζωὴ ὠραία ψεύτικα. Πρέπει νὰ τὴν καταλάβουμε τέτοια πού εἶνε καὶ νὰ δοῦμε πὼς θὰ ζήσουμε μέσα τῆς καὶ τι θὰ προσφέρουμε μὲς, ἔξροντας πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἡ δύναμη, πού τὰ ρυθμίζει ὅλα μὲ τοὺς πόθους του καὶ τοὺς σκοποῦς του. Μέσα στὴν ὕλη πού πήραμε εἶδαμε πολλὰ συνηθισμένα πρῶματα, μὰ δὲν εἶδαμε σχεδὸν πουθενὰ τὴν ἀνησυχία τοῦ νέου. Θέλωμε νὰ βοηθήσουμε τοὺς νέους στὴ δημιουργικὴ τους προσπάθεια. Τὴ συνεργασία τους τὴ θέλωμε. Μὰ ἄς κυτᾶξουν τὴ ζωὴ καλά καὶ ἄς γυρέψουν νὰ μπουν στὸ βαθὺ τῆς νόημα. Πολλοὶ θὰ βροῦν τὸ καλὸ δρόμο. Θάμαστε πολὺ εὐχарιστημένοι ἂν μπορούσαμε νὰ δημοσιεύουμε κάτι καλό.

Ἐλεῖτα κάτι πού εἶχαμε στὸ νοῦ μας ἦταν τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ. Κεῖνα πού δὲν ἔτυχε νὰ μορφωθοῦν ἀρκετὰ καὶ οἱ συνθῆκες τοῦ χωριοῦ εἶνε πολὺ ἀνάποδες γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ἀνάπτυξη καὶ καλλιέργεια. Γι' αὐτὸ μᾶς τᾶλλα θέλωμε νὰ βάλουμε καὶ ἄλη ἐπιστημονικὴ ἐγκυκλοπαιδικὴ πού δὲ θᾶνε παραπανία καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους νέους. Θὰ μιλήσουμε γιὰ διάφορα ζητήματα καὶ γιὰ προλήψεις, πού ἀκόμα ζοῦν στὰ χωριά—μὰ καὶ στὴν πολιτεία—γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε ὅσα εἶνε ἐξηγημένα καὶ νὶ θέσουμε τὰ ζητήματα στὴ θέση τους, νὰ δοῦμε τι ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἴσαμε τώρα καὶ τι δὲν ἔχει. Εἶνε πολὺ σπουδαῖο νὰ ἔξερες τι δὲν ἔξερες.

Ἐτσι ἡ φιλοδοξία μας εἶνε νὰ βοηθήσουμε τοὺς νέους νᾶνεβοῦν τὰ πρῶτα σκαλιά, πού εἶνε πάντα δύσκολα καὶ πολλὲς φορὲς ἀποφασιστικά γιὰ τὴν κατοπινὴ τους ζωὴ καὶ θάμαστε πολὺ εὐχарιστημένοι, ἂν μπορούσαμε νὰ περῶμε, ὅσο καὶ νᾶνε, τὸ σκοπὸ μὲς.

Η ΓΡΗΑ ΤΟ ΠΟΝΕΙ ΛΑΛΕΙ

ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗ

«... das wichtigste Phänomen der ganzen antiken Lyrik..., die überall als natürlich geltende Vereinigung, ja Identität des Lyrikers mit dem M u s i k e r — der gegenüber unsere neue Lyrik wie ein Götterbild ohne Kopf erscheint...»

Fr. Nietzsche, «Die Geburt der Tragödie».

Ἡ μουσικὴ βραδύα πού μᾶς χάρισαν τὶς προάλλες οἱ φιλότιμοι νέοι τοῦ «Φιλοτεχνικοῦ» ξύπνησε πάλι μέσα μου παληούς, ἄσβυστους, καημούς καὶ πόθους καὶ μολονότι δὲν εἶνε τώρα ἡ ὥρα, κ' ἴσως νᾶνε κ' ἀπρέπεια—πάρε με στὸ γάμο σου νὰ σοῦ πῶ καὶ τοῦ χρόνου!— δὲ θέλω νὰ τοὺς σωπιάσω, νὰ τοὺς φράξω τὸ στόμα.

Δὲν πρόκειται νὰ κάγω δὴ μουσικὴ κριτικὴ, ἀκόμα λιγότερο ἐπίκριση. Ἄς πῶ ἀπὸ μᾶς ἀρχῆς πὼς ἡ προσπάθεια ἦταν ἀξιόλογη καὶ τότε πότε μάλιστα ξεπερνοῦσε καθαρὰ τὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐλαρχιώτικου ἐρασιτεχνισμοῦ.

Τὸ παράπρονό μου εἶνε ἄλλο. Ἄφορᾷ κάτι τὸ γενικώτερο, εἶνε ζήτημα ἀρχῆς καὶ—πολὺ τὸ φοβῶμαι— πρόκειται γιὰ κάτι τόσο ξένο πρὸς τὸ μουσικὸν ὀρίζοντα καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν ὀργανωτῶν καὶ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς μουσικῆς βραδύας, ὥστε κ' ἂν προσπαθῆσω νὰ τὸ ἐξηγήσω νὰ τοὺς μένει ἀκατανόητο. Ἀποτείνομαι λοιπὸν περισσότερο σὲ κείνους πού οἱ γνῶμες, οἱ πόθοι πού θὰ ἐκφράσω δὲν πρόκειται νὰ τοὺς ξαφνίσουν, γιατί εἶνε βέβαια καὶ δικοὶ τους. Θέλω νὰ τοὺς δεῖξω ἄλλη μιὰ φράσιν πὼς οἱ γνῶμες αὐτές, οἱ πόθοι αὐτοί, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐκφράζονται ἔστω καὶ μόνο μὲ λόγια, περιμένοντας ἄλλα καὶ προετοιμάζοντας τὴν ὥρα πού θὰ γίνων ἔργα.

Τὸ παράπρονό μου εἶνε πὼς τὸ ἑλληνικὸ (κατ' ὄνομα τουλάχιστο) μέρος τοῦ προγράμματος ἀντιπροσωπευόταν μὲ πράγματα τόσο φτωχὰ καὶ τόσο νόθα ὅπως π. χ. οἱ συνθέσεις τοῦ Ροδίου. Κι ἀναρωτήθηκα καὶ πάλι ποιά στραβὴ μοῖρα μᾶς μποδίζει νάχουμε κ' ἐμεῖς τὶς μουσικῆς μας βραδύες μὲ ἀληθινὴ ἑλληνικὴ μουσικὴ ὅπου ὅσοι τὴν ξέρουμε θὰ τὴν ἐκτελούσαμε περὶφρανα κ' ὅσοι τὴν ἀγαποῦμε θὰ πηγαίναμε νὰ τὴν ἀκοῦμε ἐλεύθερα· ἐνῶ τώ-

ρα!... Τώρα μόνο ἴσως ἂν μεθύσουμε τολμοῦμε νὰ φανερώσουμε τὴν προτίμησή μας καὶ πρέπει νὰ πάμε γυρεύοντας τὴ μουσικὴ μας, περιφρονημένη, διωγμένη, στὶς πύθ ἀπόμερες γωνίες, τὶς πύθ κακομοιρικῆς ταβέρες, τὰ πύθ βραχνὰ φωνόγραφα.

Θὰ μὲ παρεξηγοῦσε κανεὶς πολὺ ἂν νόμιζε πὼς μιλῶ ἔτσι ἀπὸ στενὸ, ἄκαρο, ἐθνικισμὸ. Δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνους πού ἐκθειάζουν μὲ κάθε ἀφορμὴ ἢ καὶ χωρὶς ἀφορμὴ κάθε τι τὸ ἑλληνικὸ μόνο καὶ μόνο γιατί εἶνε ἑλληνικὸ, στήνοντάς το ἐχθρικά ἀντιμέτωπο πρὸς κάθε τι τὸ ξένο γιὰ ὄνομα δὲν ξέρω τίνας «πατριωτικοῦ φρονήματος». Ἐτσι κανένας πατριωτισμὸς δὲ μὲ μπόδισε ν' ἀπολαύσω τὸ τρίο τοῦ Χαΐδν π. χ. καὶ γιὰ κακὴ μου τύχη ὁ πατριωτισμὸς μου δὲ στάθηκε ἀρκετὸς γιὰ νὰ μὲ κάνει νὰ χωνέψω ἀνεγόχλητος τὰ χορικά κατασκευάσματα τοῦ Ροδίου.

Τὸ πρᾶμα ἄλλωστε εἶνε πολὺ ἀπλό :

Ὁ τόπος τοῦτος εἶχε ἀνέκαθεν τὴ δικὴ του μουσικὴ παράδοση. Παράδοση πού ἡ ἀρχὴ τῆς χάνεται στοὺς αἰῶνες κ' ὅμως πάντα ὀλοζώντανη, πλούσια, πού μεταδίδεται πρὸ πάντων ἀπὸ ἐκτελεστή σ' ἐκτελεστή, μὰ πού δὲν τῆς ἔλειψαν κ' οἱ θεωρητικοὶ μελετητὲς ἀπὸ τοὺς πύθ ἀρχαίους καιροὺς ὡς χτὲς καὶ προχτὲς, ὡς σήμερα. Ἡ παράδοση αὐτὴ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸν ἀκόμα, ἐλάχιστο γιὰ τὴ μακρινὴ ζωὴ τῆς, ἐπικρατοῦσε μόνη τῆς, ἀναμφισβήτητη, χωρὶς συναγωνιστή. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ δημιουργία ἐλεύθερου ἑλληνικοῦ κράτους, ἀπὸ καὶ πού θὰ περιέμενε κανεὶς συστηματικώτερον μελέτῃ καὶ νῆαν ἀνθίσῃ τῆς ντόπιας μουσικῆς, συνέβηκε τοῦτο τ' ἀναπάντεχο : Ὅλη ἡ ἐπίσημη ζωὴ, θέατρο, συναυλία, σκολειό, σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε ἡ μουσικὴ αὐτὴ, τὴν ἀγνόησε ὀλότιστα κ' ἔφερε ἔτομη ἀπ' ἔξω τὴ

μουσικὴ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. (*) Ἐτσι δὲν ἄργησε νὰ δημιουργηθεῖ σὲ πολλοὺς ἀπὸ μᾶς, πὲς σὲ ὄλους τοὺς λίγο ἢ πολὺ μορφωμένους νεοέλληνας καὶ πρὸ πάντων σὲ κείνους πού φιλοτιμοῦνται νὰ περνοῦν γιὰ μορφωμένοι, μιὰ παράξενη προοπτικὴ τοῦ μουσικοῦ ζητήματος πού θυμίζει τὶς γλωσσικῆς μας ἀντιλήψεις πρὶν ἀπ' τὸ Ψυχάριον. Ἐτσι πιστεύεται γενικὰ πὼς ἡ μόνη μουσικὴ πού μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ κ' ἀξίζει τὸν κόπο νὰ μαθευθεῖ εἶνε ἡ εὐρωπαϊκὴ. Ἡ μόνη πού ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμφανίζεται σ' ἐπίσημες ὥρες. Τυπικὸ δεῖγμα τῆς στάσης αὐτῆς εἶνε κ' ἡ μουσικὴ βραδύα τοῦ «Φιλοτεχνικοῦ» μας πού μούδωκε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τοῦτο τὸ σημείωμα.

Εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ ξάφνιζε κανεὶς πολὺ ὅσους ἀπὸ μᾶς εἶνε ὀπαδοὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἂν τοὺς ἔλεγε πὼς τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι π. χ., μέρος ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τῆς ντόπιας μουσικῆς παράδοσης, εἶνε ἄλλο τίποτα παρὰ ἀπλό κ' αὐτόματο φυσικὸ φαινόμενο σὰν τὸ σφύριγμα τοῦ ἀέρα, ἢ, τὸ πολὺ, τὸ καλάϊδιμα τοῦ πουλιού. Ἄν τοὺς ἔλεγε πὼς εἶνε συνειδητὴ ἀνθρώπινη τέχνη μὲ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνες τῆς—ἀπαράλλα-

*) Μόνη τῆς ἡ Ἐκκλησία ἀντιστάθηκε κ' ἀντιστέκεται ἀκόμα, ἂν καὶ δὲν τὸ κάνει οὔτε πάντα, οὔτε παντοῦ. Τὰ ὅσα περισσῶζει ἔτσι εἶνε πολυτιμώτατα. Ὡς τόσο δὲν πρέπει νὰ νομίσουμε πὼς ἡ πρόσκόλλησή τῆς αὐτὴ στὴν παράδοση ἔχει σημασίαν καθ'αυτὴ μουσικῆς, σημασίαν συνειδητῆς προτίμησης. Ὁργανισμὸς ἀπὸ τὴ φύση του συντηρητικὸς, ἡ Ἐκκλησία ἐφαρμόζει κ' ἐδῶ τὸ γενικὸ τῆς πνεῦμα κ' οὔτε πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπὸ μέρος τῆς ἀντίσταση πέρα ἀπὸ ὀρισμένα ὄρια, γιατί βέβαια τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς δὲν εἶνε στὰ μάτια τῆς παρὰ λεπτομέρειαν. Ἄν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς καὶ τὴ διάσωσή τους θάπρεπε νὰ τοὺς προσέξουμε περισσότερο ὅσο εἶνε καιρὸς ἀκόμα.

Ο ΑΠΟΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΙ ΛΙΝΟΛΕΥΜ ΤΟΥ ΜΙΑΤΗ ΠΑΡΗΣΚΕΥΑΓΓΑΗ
'Από την συλλογή του δ. Rudolf Helm

χτα όπω: κ' η όδική τών εθ-
ρωπαίων έχει κ' εκείνη τούς
δικούς της νόμους και κανό-
νες—ότι μπορεί να διδάχτει
και να μαθητευτεί όπως κ' εκεί-
νη, ότι τέ ος ή εκτέλεσί της
μπορεί να βιολογηθεί ποιο-
τικά όπω: και τής ευρωπαϊκής.
Για ναόθουμε σε πιδ λεπτομε-
ρειακά παραδείγματα: αν ο
λαϊκός τραγουδιστής δεν ξεκι-
θαρίζει κοφτά τις νότες της
κλίμακας του τη μιάν από την
άλλη, παρά πηγαίνει ανάμεσ'
από τού: κύριώς της: ορθόγ-
γους, πού τούτοι είναι σταθε-
ροί, με «καμπύλη ρευστότητα»
κατά τή χαρακτηρισμό του Κώ-
στα Σφακιανάκη, δέν τή κάνει
από άγνοια, γιατί τίχα δέν ευ-
τύχησε να διδάχτει τή σωστό
τρόπο πού τραγουδούν σε κα-
νένα από τή όδαία μας. Αυτή
ή ρευστότητα, μεγάλο σφάλμα
για τήν ευρωπαϊκή όδική, είναι

ακριβώς από τή κυριότερα χα-
ρακτηριστικά της μουσικής μας,
είνε τή ζωή της, είναι νόμος
της. Τό αντίθετο είναι τή λι-
θός. Και να ή απόδειξη: "Ο-
τιν κανέν' από τή λαϊκά μας
τραγούδια, μεταγραμμένο στο
ευρωπαϊκό σύστημα, τραγουδη-
θεί πάνω στις κοφτές του κλί-
μακας, α: ποιήσε από κανένα
μαθητή τών όδών μας, χω-
ρίς τήν «καμπύλη ρευστότητα»
πού αναφέραμε, τή αποτέλεσμα
είνε τόσο γελοίο και βίρβαρο
όσο κι ό,τι ακούμε καιιά φορά
από κάτι δεσποινίδα πού τή
θαροούν τροπερά σής να προ-
φέρουν τή ελληνικά με γαλλι-
κή ή εγγλέζικη προφορά σαν
κάτι ξένο, λέγοντας π. χ. γ ό
τό ρώ, σ τ ό κ ή π ο αντί στον
κίπο κλπ.

Θά είχε να πεί κανείς πολ-
λά, σύγγραμμα όλόκληρο, για
τήν άσκοπη, τήν άδικη αυτή

αντικατάσταση και τις αιτίες
της. Μά και με τή λίγα πού
είπα άφηκα, νομίζω, να έννοη-
θεί ότι, αν φταίει κάποιος,
φταίμ' έμεις κι όχι ή μουσική
μας. Περιόρίζοντάς τήν αναγ-
καστικά στο μέρος εκείνο τού
ξήνους τή αγοράμματο, τή άμόρ-
φοτο και τή ειλικρινές, πού
δέν είχε ούτε τή μέσα, ούτε
τόν καιρό, μά ούτε και τήν ό-
ρεξη βέβαια ν' αλλάξει μουσι-
κή, μά: είναι εύκολο ύστερα να
της κολλήουμε και τή ρετινιά
της «προστυχιάς» και να στρα-
βώνουμε τή μούτρα όταν τήν
ακούμε. Τό ίδιο ακριβώς δέ γι-
νόταν κάποτε και με τή γλώσ-
σα μας;

Είνε κάτι λέξεις συνθήματα
πού όταν είναι τής μόδας, γε-
μίζουν τή μάτι και κάνουν να
φαίνεται πώς λές κάτι σπου-
δαίο. Έτσι ήταν κάποτε ή λέ-
ξη έπιστήμη. Τίποτα δέ

σου ἀποστόμωνε τὸ νεοέλληνα πρὶν ἀπὸ μιᾶ δυὸ γενιὲς ὅσο νὰ τοῦλεγε ἀπότομα : « τοῦτο εἶνε ἐπιστημονικόν », ἢ « ἐκεῖνο δὲν εἶνε ». Φυσικὰ κ' ἡ μουσικὴ μας τότε δὲν ξέφυγε τὴν καταδίκη εἰς ὄνομα τῆς ἐπιστήμης. Ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ μουσικὴ ἦταν—θέλει καὶ ρώτημα ;—ἡ εὐρωπαϊκὴ. Τώρα ὅταν θέλουμε νὰ καταδικάσουμε καὶ ἀνέκκλητα λέμε πὼς εἶνε ξεπερασμένο. « Ὅποιος θέλει νὰ πνίξει τὸ σκυλί του —εἶνε γαλλικὴ παροικία—λέγει πὼς λύσσαξε ». Ἔτσι καὶ κείνοι πού ἢ προστυχιά δὲν τοὺς φαίνεται πιά ἀρκετὰ σοβαρὸ ἐπιχείρημα λένε μὲ ὕφος βαρυσήμαντο πὼς ἡ μουσικὴ μας εἶνε « ξεπερασμένη ». Ξεπερασμένη ἀπὸ τί ; Ἀπὸ τὸ δεκάλογο τῶν χιλιοκοπανισμένων κομματιῶν πού φτάνουν ὡς ἐμᾶς ἀπὸ δευτέρου καὶ τρίτου χέρι ; Ἀπὸ τὰ γυμνάσματα πού βασανίζουν τὰ πιάνα καὶ τ' ἀφτιά μας ; Ἀπὸ τὶς παρωδίες τῶν ἰσπανικῶν μελωδιῶν πού περῶντας ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸ μας θέατρο ξεχύθησαν στοὺς δρόμους ; Ἡ μήπως ἀπὸ τὰ συνθέματα τῶν νεοελλήνων πού συλλαβίζον με κόπο τ' ἀρμονικὰ ἐγχειρίδια τῆς Εὐρώπης ;

Σ' ὅλ' αὐτὰ θὰ ἦταν ἀρκετὸ ν' ἀπαντήσουμε πὼς ἡ μουσικὴ μας εἶνε καλὴ γιατί μᾶς ἀρέσει. Ξεπερασμένη ἢ ἀξέπεραστη, πρόστυχη, ξεπρόστυχη, μὲς ἀρέσει. Νὰ δῆτε μάλιστα πὼς ἀρέσει. Νὰ δῆτε μάλιστα πὼς ἐπιστημονικὸ ! Μπορεῖ μιὰ χαρὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ ἐπιστημονικώτατα ὅτι προορισμὸς τῆς μουσικῆς εἶνε ν' ἀρέσει. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἕνας ἄλλος λόγος πού κάνει τὴ μουσικὴ μας κάτι τὸ ἀναντικατάστατο καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ. Οἱ δυὸ μουσικῆς ἔχουν ἀκολουθήσει δρόμους τόσο διαφορετικούς, βρίσκονται σὲ τόσο διαφορετικὰ σημεῖα τῆς ἐξέλιξής τους ὥστε τὸ νὰ θελήσεις ν' ἀντικαταστήσεις τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη θυμίζει τὴ λογικὴ τῶν θεμάτων τοῦ Ὀλλενδόρφου, ὅπου συναντούσαμε προτάσεις σὰν αὐτὴ :

— Ἔχετε ρόδα καὶ μῆλα ;

— Ὅχι, δὲν ἔχω ρόδα καὶ μῆλα, ἀλλ' ἔχω τὸ κονδυλομάχαιρον τῆς γειτονίσης.

Συγκεκριμένα βρίσκουμε ὁλοζώντανη στὴ μουσικὴ μας τὴν ἐνότητα ποίησης, τραγου-

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

Τις μέρες αὐτὲς σὲ ἓνα οἰκογενειακὸ ἀρχεῖο τῆς πόλης μας βρέθηκε τυχαῖα μαζί μὲ ἄλλα χειρόγραφα τοῦ Δημητρίου Ν. Βερναρδάκη καὶ τὸ εὐτράπελο αὐτὸ ποίημά του, τὸ ὁποῖο ἀπευθύνεται σὲ ἀγνωστὸ μας γιὰτρὸ Στρατὴ καὶ παραχωρήθηκε εὐγενικὰ στὴν διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ μας ἀπὸ φιλόμουσο συμπολίτη.

Τοῦ Ἰπποκρίτου, ὦ Στρατῆ, κρατεῖς τὴν τέχνη ἀπ' τ' αὐτί.

Ὁ νοῦς σου ὅμως εἰς αὐτὴ δὲν μένει, ἀεροβατεῖ στὴν ἀτμοσφαῖρα καὶ ζητεῖ τῶν ὄντων λόγον. Διατί τὸ πᾶν ἐπλάσθη ; τί κρατεῖ τὸν ἥλιον κ' ἀκίνητη ; κ' ἐνῶ ἡ γῆ εἶναι κυρτὴ κ' εἰς τὸν ἀέρα ἀφητὴ ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ αὐτὴ καὶ αἰωνίως γῆν πατεῖ ; Ἀλλὰ ἡ σκέψις σου δετὴ κ' ἐδῶ δὲν μένει, παρατεῖ τὸ θέμα τοῦτο, καὶ ζητεῖ ἢ φύσις ὅλη διατί ἀόρατος καὶ ὁρατὴ, νὰ εἶναι πέλρωται φθαρτὴ ; Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι θνητοὶ ἐπλάσθημεν, τί ἀπαιτεῖ τὸ λογικὸν καὶ νουθετεῖ ἢ κρίσις ; ἀραγε λυτὴ εἶναι ἡ πρότασις αὐτὴ, ἢ ἄλυτος καὶ διατί ;

Ὁ νοῦς λοιπὸν ἀδυνατεῖ ἐδῶ νὰ μείνῃ, παρατεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ γῆν πατεῖ.

Ὁ ἄνθρωπος εἶν' ἀρκετὴ μελέτη, καὶ ν' ἀμφισβητῆ δὲν ἔχει τίς, ψηλαφητὴ ἢ ἐπιστήμη καὶ θετὴ.

Ἡ φύσις τὸ λοιπὸν διττὴ ;

Ψυχὴ καὶ σῶμα. Διατί ;

Οἱ λόγοι εἶναι περιττοί, λοιπὸν τὸ σῶμα, κ' ἴστοι αἱ φλέβες καὶ ἡ ἀορτὴ,

τὰ νεῦρα καὶ οἱ ἐμετοί, τὸ οἶγος καὶ οἱ πυρετοί.

Λοιπὸν ψυχὴ. Τί ἀπαιτεῖ ἢ κοινωνία ; Τί κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον ; Ἡ ἀρετὴ.

Ἡ πόλις μᾶς νουθετεῖ, ὁ Σόλων μᾶς νομθετεῖ ὁ Πλάτων μᾶς ποδηγετεῖ

κυβερνήσις διευθετεῖ, παιδεία μᾶς εὐοχετεῖ,

σύζυγος μᾶς προικοδοτεῖ, λοιπὸν ὁ νοῦς γνωμοδοτεῖ

κ' ἡ φύσις μᾶς ὑπηρετεῖ.

Κράτει λοιπὸν, φίλε Στρατῆ,

εἰς μνήμην τοῦτο τὸ χαρτί.

Ἐν Μονάχῳ τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1858

Δ. Β.

διοῦ καὶ χοροῦ. Καὶ χρειώστηκε βέβαια νὰ μᾶς χαλάσει τὸ μυαλὸ καὶ τὴν αἰσθησὴ ἢ βιβλικὴ, ἢ χαρτένια μόρφωσή μας γιὰ νὰ μὴ νοιώθουμε μὲ μιᾶς τι ἀξίζει αὐτὴ ἢ ἐνότητα, τὶ δυνατότητες κλείνει μέσα της, τὶ δημιουργικὴ δύναμη. Αὐτὴ

εἶνε ἢ « ξεπερασμένη » τοὺς μουσικῆ. Πρέπει τάχα νὰ προσθέσουμε πὼς στὴ Δύση τέτοια ἐνότητα εἶνε κάτι τὸ χαμένο, τὸ ξεχασμένο ἀπὸ αἰῶνες ;

Ὡς τόσο ἐκείνοι πού μιλοῦν γιὰ τὰ « ξεπερασμένα » δὲν ἔχουν ἀραγε μυριστεῖ ἀκόμα ὅτι ἂν ὑπάρχει πράγματι κάτι τὸ ξεπερασμένο καὶ ξεπερασμένο στὴν Εὐρώπῃ τὴν ἴδια εἶνε αὐτὴ ἢ ἀντίληψη τῆς ἀπόλυτης ἀξίας τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, πού ἕναν κειρὸ, εἶνε ἀλήθεια, εἶχε θεωρηθεῖ ἢ μόνη ἀξία νὰ ὀνομάζεται μουσικὴ ; Ξέρουν τάχα ὅτι σήμερα οἱ πιδ εὐαίσθητοι ἀντιπρόσωποι τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς συνείδησης ἀντὶ νὰ φράζουν τ' ἀφτιά, στοὺς μακρυνοὺς θεοῦβους πὺ τάραξαν τὴ μουσικὴ τους εὐδαιμονία, σὺββουν μὲ ὀλοένα περισσότερο περιέργεια, σιμιά-θια, ἐνδιαφέρου, πάνω σ' ὅλες τίς ἀτόξενες μουσικῆς ; Δὲ θέλω ἄλλην ἀπόδειξη τῆς ἐξέλιξής αὐτῆς ; παρὰ τοὺς νέους φωτισμένους μουσικολόγους, καινούργιο κ' ἐλπιδιόργο φανόμενο, πού ἀπόκτησαν μὲ τὴν καλλίτερη εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ μόρφωση ὅχι τὴν περιφρόνηση τῆς μουσικῆς μας ; παρὰ τὴ βαθύτερη ἀγάπῃ της, τὴν καλλίτερη κτανόησή της. Κι ἀναφέρω τὸν Κόστα Σρακιανᾶκη, τὴ Μέλπω Μερλιέ, τὸ Θρασύβουλο Γεωργιάδη.

Ναί, ἔχουμε λόγους νὰ ἐλπίζουμε, μὰ ὅχι νὰ ἐλπίζουμε μοιρολατρικά, μὲ σταυρωμένα χέρια.

Εἶνε τάχα τόσο δύσκολο νὰ συγκροτηθεῖ μιὰ παρέα ἀπὸ νέους μὲ κάποια πρωτοβουλία καὶ αὐτοπεποίθητη, μὲ κουράγιο, μὲ πιδ ἀνοιχτομάτα φιλοδοξία καὶ πρὸ πάντων πιδ οὐσιαστικὰ φιλοτέχνους, πιδ «μερακλήδες», πού θὰ θελήσουν νὰ καλλιεργήσουν τὴ χαριτωμένη ἐνότητα πού λέγαμε, ποίηση, τραγοῦδι καὶ χορὸ, καὶ νὰ μᾶς τὴν παρουσιάσουν ὅχι βέβαια μεταξὺ μας, ὅχι σὲ καμμιὰ παράμερη ταβέρνα, παρὰ φανερὰ καὶ τιμημένα ; Δὲ θάταν καθόλου ἀταίριαστο γιὰ τὸ νησί τῆς Σαπφῶς καὶ τοῦ Ἀλκαίου.

Κάποτε, μὲρὸς σ' ἓνα φιλόσοφο ἀρνητὴ τῆς κίνησης, ὁ ἀντίπαλός του, ἀντὶ νὰ χάνει τὰ λόγια του, βάλθηκε νὰ περπατεῖ.

Α. ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Στό περιοδικό «Επαρχιακά Γράμματα» (τεύχος 1 Μάρτης 1944), που βγαίνει στην Αθήνα, σχολιάζεται το εκπληκτικό φαινόμενο της έκδοσης πληθώρας βιβλίων και η μεγάλη πνευματική κίνηση της πρωτεύουσας.

Το περιοδικό εξηγεί την εξαιρετική αυτή κίνηση από δυο λόγους: από τη συγκέντρωση πολλών λογοτεχνών—και μάλιστα νέων—της επαρχίας στην πρωτεύουσα και από τη μοναδική απασχόληση του κόσμου με το βιβλίο ύστερα από τους περιορισμούς, που δοκιμάζει έξω από το σπίτι.

Στους δυο αυτούς λόγους, που βρίσκει το αθηναϊκό περιοδικό, μπορούμε να προσθέσουμε και τρίτο σύμφωνα με το πνεύμα του: πως η τάξη των ανθρώπων που ασχολούνται με τα Γράμματα και τις Τέχνες, ύστερα από την φοβερή κρίση που περνά, οίχτηκε στην έκδοση βιβλίων και περιοδικών και στη μετάφραση πολλών ξένων έργων, όταν δε μπορεί είτε δεν θέλει να παράγει πρωτότυπα. Πραγματικά στους καταλόγους βλέπουμε πάρα πολλά μεταφραζόμενα βιβλία και άμετά απ' αυτά σχετίζονται με τη λογογραφική.

Όμως δυο άλλα αθηναϊκά περιοδικά προχωρούν βαθύτερα και βρίσκουν μία εξήγηση, που συμπίπτει με τη δική μας, που θα εκθέσουμε παρακάτω. Το περιοδικό «Νέον Πνεύμα» (φύλλο 1—2 Γενάρης—Φεβριάς 1944) στο άρθρο του «Τι πιστεύουμε» γράφει «... Βέβα α κάθε πόλεμος και κάθε μεσοπόλεμος φέρνει τ τους οργανισμούς, φέρνει άζωμα και πνεύμα, πνεύμα που βγαίνει από την Ίδια την εποχή των μεσοπολέμων, που κατασταλάζει μεταπολεμικά και φτιάχνει την καινούρια εποχή, τον καινούριο καιρό, το νέο πνεύμα. Άνήσυχια λοιπόν χρόνια, που ό καθένας μας εξωτερικεύει τη δύναμη που νοιώθει μέσα του με όποιον τρόπο βρίζει πρόσφορο...»

Ο Γιώργος Παπαλενάριος, συντάκτης του περιοδικού «Τέχνη και Ζωή» (φύλλο 3 Γενάρης 1944) μιλά π ό συγκεκριμένα «... Ός τόσο ξεκινάμε από μία βασική σκέψη. Η σημερινή πνευματική κίνηση, ανεξάρτητα από πρόσωπα και τάσεις, μέσα σ' ένα τόσο δραματικό περιβάλλον, είναι αυτή καθαυτή ένα ευδιάκριτο σημάδι αισιοδοξίας, φως αίθριο και ζωογόνο για τον άνθρωπο και τ ό μέλλον του. Γιατί είναι προνόμιο των ανθρώπων και ός τις ώρες της καταστροφής να προετοιμάζει την αύριανή του αναδημιουργία».

Και τ ά δυο λοιπόν περιοδικά διαπιστώνουν μέσα στις δύσκολες στιγμές που περνάμε μία πνευματική δράση, που την γεννά η εποχή της κρίσης. Και αυτήν την διαπίστωση θά προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε παρακάτω πλατύτερα.

Θά ήταν πολύ φυσικό να μην περιμένουμε σήμερα καμιάν αξιόλογη πνευματική εκδήλωση, τουλάχιστο

από τ ό μεγαλύτερο μέρος του λαού. Γιατί η φτώχεια, η κακομοιριά, τ ό καθημερινό κυνήγι του ψωμιού δεν αφήνει καιρό στους ανθρώπους να απασχοληθούν με τ ό πνεύμα, κι αν πάλι βρούν καιρό, δεν έχουν τ ά μέσα και τη διάθεση να δώσουν μορφή στα πνευματικά προβλήματα που τ ους ταράζουν. Έξω οηλαδή από τη χρησιμοποίηση των πνευματικών δυνάμεων για τ όν καθημερινόν άγώνα, δε θά μπορούσε να υπάρξει άλλη πλατύτερη πνευματική ζωή.

Τήν άποψη αυτή μπορεί να τη δεχτεί μονάχα μ ι επιπόλαιη αντίληψη, που βλέπει τ ά πράγματα μηχανικά και δεν καταλαβαίνει τη βιολογική σημασία του πνεύματος στις δύσκολες στιγμές της ζωής. Η πνευματική δραστηριότητα—ψυχολογικά εξεταζόμενη—εξαρτάται άπο τη θέση των ανθρώπων μέσα στο φυσικοκοινωνικό περιβάλλον. Ξέρουμε από τη βιολογία, πως οι δύσκολες στιγμές της ζωής θέτουν σε συνταραχτική κίνηση όλόκληρο τ ό ψυχοφυσικό σύστημα κάθε ζωντανής ύπαρξης, απαιτώντας άπ αυτήν άνάλογες αντιδράσεις, για να μπορεί να υπάρξει μέσα στις καινούριες συνθήκες. Αυτό γίνεται πολύ περισσότερο στον άνθρωπο, που η κοινωνική εξέλιξη τόν ανέβασε σε άνωτερο ψυχικό επίπεδο. Γι' αυτό και ό τρόπος που αντιδρά είναι πύο λεπτός και πύο πολύπλοκος. Στο συμπέρασμα, που βγαίνει από τις γραμμές αυτές, θά μπορούσε κανένας να διατυπώσει τήν αντίρρηση, που τίξαμε παραπάνω. Ναι, ό άνθρωπος στο σημερινό άγώνα ύπαρξης επιστρατεύει όλες τις πνευματικές του δυνάμεις, για να μπορεί να τ ά βγάλει μέσα στις καινούριες συνθήκες, μ ά η μεγάλη εξάντληση δεν τ ό δίνει ούτε τ όν καιρό ούτε τ ά μέσα, να απασχοληθεί περισσότερο και να δώσει μορφή στα προβλήματα, που τ υφαννούν τη ψυχή του. Αυτό είναι σωστό. Είναι όμως έπισης βέβαιο, πως η σημερινή δύσκολη ζωή βάζει αναγκαστικά στη ψυχή του προβλήματα, άδιάφορα αν τ ους λείπει ό καιρός και η δύναμη να τ ά λύσει. Και αυτό συμβαίνει σε ανθρώπους, πύο περισσότερο τ ους τυράνησε η σημερινή κατάσταση. Έχουν τ ά περισσότερα και μεγαλύτερα προβλήματα, μ ά δεν έχουν τη δύναμη να τ ά κατευθύνουν. Έπειτα δεν είναι μόνάχα τ ά ζητήματα της καθημερινής βιοπάλης, παρά και άλλα που ξεπερνούν τ όν κύκλο τ ου Τώρα και προετοιμάζουν τη ψυχή γ ά μ ά μελλοντική δραστηριότητα, που θά εξασφάλιση στον άνθρωπο μ ά πλατύτερη και καλλίτερη ζωή.

Τά διάφορα προβλήματα, που γεννιούνται από τήν ώρισμένη θέση τ ου άτόμου μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον, μπαίνουν στη ψυχή και τ ονίζουν τήν ύπαρξή της με τρεις τρόπους: τήν έμπνευση, (αν ό άνθρωπος είναι καλλιτέχνης), με τις εικόνες τ ου όνειρου και με τη σκέψη. Η σκέψη, που άλλοτε είναι άπάντηση στο πρό-

βλημα που απασχολεί τόν άνθρωπο και άλλοτε μπάζει τ ό ίδιο τ ό πρόβλημα σαν έρώτημα, γεννιέται ύστερα από μιά άσυνείδη προετοιμασία. Στη ψυχή δηλαδή παρουσιάζεται έτοιμη, αναπάντερη, ξαφνική, χωρίς να μπορούμε έμεις να τήν ετοιμάσουμε με τη θέλησή μας. Είναι άπροϊδιοριστος ό χρόνος, που θά λάμψη. Μοιάζει στο μηχανισμό της με τήν έμπνευση και με τις εικόνες τ ου όνειρου και διαφέρει άπ' αυτές στο περιεχόμενο. Είναι πύο άφρημένη. Πάντα τήν προετοιμάζει τ ό πρόβλημα, που γεννιέται από τήν έπαφή άτόμου—περιβάλλοντος. Η θέλησή μας θά παίξει τ ό ρόλο της ύστερα. Η δημιουργικότητα και η πρωτοτυπία είναι ανεξάρτητα από τη θέλησή μας, είναι άσυνείδη. Γι' αυτό στην έμπνευση άπεδωκαν άνεκαθεν οι άνθρωποι μεταφυσική σημασία. Παραδέχτηκαν, πως η έμπνευση είτε η σκέψη, τόσο ξαφνικές και τόσο άτόμες, προέρχονται από τ ους θεούς. Είναι «δαιμόνιες». Πολύ όμορφα τ ό εκφράζει αυτό σ' ένα ποίημά τ ου ό γερμανός ποιητής Schiller. Τό πνεύμα, γράφει, είναι κάτι που γεννιέται άπότρυμα, ενώ κάθε τι στον κόσμο γίνεται άργά. Η σκέψη γεννιέται σαν τ ό φως, σαν τήν άστραπή και χάνεται πύο, όπως χάνονται τ ά χρώματα τ ου ουρανού. Γι' αυτό σημασία έχει η στιγμή, που θάρτη η έμπνευση. Τό ποίημα επιγράφεται «Η εύλογία της στιγμής». Κι' αυτό είναι όμορφο τ ου Θεού, έρχεται από τ ά σύννεφα, από τόν κόλπο των θεών σαν εύτυχία στους ανθρώπους. Άς είναι εύλογη μιά τέτοια στιγμή!

Η θέση, που παίρνει η ψυχή—είτε πύο έπισημονικά—η συνείδηση μπροστά στην άπραγία της σκέψης είναι δυο ειδών: είτε θά απασχοληθεί με τήν αρχικά κάπως σκοτεινή και άορίστη σκέψη, προσπαθώντας να τήν αναπτύξει και να τήν ερμηνύσει με βοήθεια τήν πραγματικότητα και τότε θάχουμε τόν τύπο της δ ανόησης—είτε θά τήν άγνοήση και θά άγωνιστεί να τήν πνίξει στη γένετή της και τότε θάχουμε τ ό φαινόμενο των περισσότερων ανθρώπων, που δεν σκέφτονται πύο στα ζητήματα της ζωής και τ ου κόσμου και θέλουν με κάθε τρόπο να άποφύγουν από τόν έφιάλη. Στην πρώτη περίπτωση η ανθρώπινη συνείδηση θά αναπτύξει τ ό πρόβλημα που έθεσε ώρισμένη ιστορική εποχή και θά προσπαθήσει να αντιδράσει σωστά. Όταν άγνοήση τη σκέψη, ό άνθρωπος γίνεται δούλος της πραγματικότητας, άνικανός να τήν κυριαρχήσει και να τή διευθύνει πύο τ ό δικό τ ου σκοπό.

Πύο πρέπει να άποδώσουμε αυτήν τήν άδυναμία της συνείδησης, να αναπτύξει τ ό πρόβλημα, που εκδηλώνεται με τη σκέψη, με λίγα λόγια που πρέπει να άποδώσουμε τήν άνικανότητα τ ου ανθρώπου να διανοηθεί;

Ο γερμανός φιλόσοφος Kant στη λαμπρή του μελέτη για τ ό

ΣΤΟ ΦΩΤΟΝΗΣΙ

Στό φωτονήσι ξανά να βρεθοῦμε
βοηθάτε φτερά!
Τὸν ἥλιο, πὸν γέρονι καὶ σβεῖ, νὰ χαροῦμε
τὴν ὥρα πὸν ἀνθεῖ στὰ νερά,
τὰ τρεμάμενα, δλόξανθο δεῖλι.
'Ανοιχτὴ τοῦ ναοῦ καρτεροῦ πάλ' ἢ πύλη
τὴ χαμένη ψυχὴ νὰ δεχτεῖ, πὸν τὸ δρόμο ἔχει χάσει
στὴν πλατιὰ ταξιδεύοντας πλάση.

Νάταν πάλι νὰ νιώσω ὅπως τότες, παιδί,
τὴν ἀρμύρα
τοῦ κυμάτου πὸν σπάει στοῦ νησιοῦ μας τοὺς βράχους
γιὰ ν' ἀκούω σκυφτὸς στῆς Γραφῆς τὴ σπουδὴ
τοῦ Δαβὶδ τὴ κινύρα!

Πῶς βιάστηκαν ἔτσι καὶ φύγαν τὰ χρόνια!
Σὰ νάτανε χιτῆς, πὸν τὰ πεῦκα ἔστ' ὡς γέροναν,
θυμᾶμαι,
μαζὶ τοὺς ψυχὴ μου καὶ σένα σὲ παῖζναν
ψηλά στ' ἀπροκλώνια.

ᾠ 1 πᾶμε,
καὶ «εὐγὲι τὸ δεῖλι,
κ' εἶν' ὁμορφὴ ἢ νύχτα κ' ἢ πύλη
σφαλαῖ. Κι' ἂν μιὰ τέτοια νυχτιὰ ξελογιάστρα
ξανά σὲ γελιάσουνε τ' ἄστρα
γιὰ πάντα πιά τότες ψυχὴ τρολλοκόρη
σὲ παίρνουν παγάνες καὶ Πάνες στὰ ὄρη.

(1925. 'Ανέκδοτο).

Κ. ΦΡΙΑΓΓΟΣ

Διαφωτισμὸς («Was ist die Aufklärung» 1784) θεωρεῖ τὴν ὀκνηρία καὶ τὴ δειλία σάν τις δυὸ κύριες αἰτίες, πὸν κράτισαν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀνθρώπων μακριὰ ἀπὸ τὴν ἰκανότητα νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ διάνοιά τους. Ἡ ὀκνηρία λέγει, ἔχει βάση τὴ συνήθεια. Τὸν ἄνθρωπο τὸν συνήθισαν νὰ μὴ σκεφτεται. Τὴ δειλία πάλι τὴν γεννᾷ ἢ δυσκολία καὶ ὁ κίνδυνος τῆς διανόησης. Οἱ διάφοροι κηδεμόνες, πὸν πήραν τοὺς ἀνθρώπους κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τους, φρόντιζαν νὰ τοὺς κάνουν νὰ χάσουν τὸ θάρρος τους, νὰ μὴ ἐμπιστεύονται στὴ διάνοιά τους. Γι' αὐτὸ σύνθημα τοῦ Διαφωτισμοῦ ἦταν «Τόλμησε νὰ σκεφτῆς!» Ὁ Kant γράφει «ἀφοῦ στὴν ἀρχὴ (οἱ διάφοροι κηδεμόνες) ἔκαναν κοινὰ τὰ σπιτικά τους ζῶα καὶ πήραν φοβερὲς προφυλάξεις νὰ μὴν τολμήσουν νὰ κάνουν βῆμα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ πλάσματα ἔξω ἀπὸ τὸ μουροδίστικο καροτσάκι πὸν τὰ ἐκλείσαν, ὕστερα τοὺς δείχνουν τὸν κίνδυνο πὸν τὰ ἀπειλεῖ, ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κάνουν βῆμα μονάχα τους». Πραγματικὰ ἢ ἔλλειψη θάρρους εἶναι ἡ κύρια αἰτία τῆς ἀνικανότητος γιὰ διανόηση πὸν ὁ Kant τὴν ἀναλύει σὲ δυὸ ἔννοιες. Οἱ ἄνθρωποι συνήθισαν νὰ μὴν προσέχουν στὴν ἐσωτερικὴ αὐτὴ φωνή, στὸ δαιμόνιο αὐτὸ πὸν λέγεται σκέψη. Γιὰ νὰ συνηθίσουν νὰ κουφαίνουν, χρειάσθηκαν ὀρισμένους κοινωνικὲς συνθήκες. Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν αἰτιολογία, πρέπει νὰ δεχτοῦμε πὸν ἢ ἔλλειψη προσέχεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀμορφωσιά, ἀποτέλεσμα πάλι ὀρι-

σμένων κοινωνικῶν συνθηκῶν. Ἡ μόρφωση εἶναι ἐκείνη, πὸν θὰ μᾶς δώσει τὴν τόλμη νὰ ἀκούμε τὴν ἐσωτερικὴ φωνή. Γιατὶ μέσα στὴ μόρφωση ὑπάρχει ἢ ὁμαδικὴ θέληση ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἀντιπύξῃ με θάρρος τὰ ζητήματα, πὸν θέτει κάθε ἐποχὴ καὶ νὰ προχωρήσῃ με σταθερὸ βῆμα στὴν πρόοδο. Γιὰ νὰ τολμήσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιπύξῃ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, νὰ σκύψῃ ἀπάνω στὸ δρᾶμα τῶν ὁμοίων του, νὰ μελετήσῃ τὸν κόσμον τῆς ψυχῆς του καὶ νὰ ἀναλύσῃ τὰ προϊόντα πὸν δημιουργεῖ τὸ πνεῦμα, χρειάσθηκε δουλειὰ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ πολλῶν αἰώνων. Ἡ ὁμαδικὴ αὐτὴ θέληση μᾶς δίνει τὸ θάρρος νὰ συνεχίσουμε καὶ ἐμεῖς τὴν προσπάθεια καὶ τὸν ἀγῶνα ἀφοῦ καὶ ἄλλοι σάν ἐμᾶς τόλμησαν. Μετὴ μόρφωση ὄχι μονάχα μαθαίνουμε νὰ ἀποφασίζουμε, ἀλλὰ καὶ ἀποχτοῦμε πεποιθήσῃ στὸν ἑαυτὸ μας, πὸν κάτι πρέπει νὰ προσφέρῃ στὴ πρόοδο. «Αὐτὸ (τὸ νὰ ἀρνηθοῦμε δηλαδή τὴ διανόηση) θάταν ἐγκλημα ἐνάντια στὴν ἀνθρώπινη φύση, πὸν ὁ πρωταρχικὸς τῆς προορισμὸς βρῖσκεται ἰσα-ἰσῖα στὴν ἴδια τὴν πρόοδο» γράφει ὁ Kant στὴν πραγματεία, πὸν ἀναφέραμε. Ἡ γνώση τῆς δικιάς μας ἀξίας κοντὰ στὴν ἀξία τῶν ἀνθρώπων, πὸν ἐργάστηκαν γιὰ τὴν πρόοδο, νικά τὴ δειλία πὸν ἔχουμε νὰ ἀντιπύξομε τὰ προβλήματα, πὸν θέτει ἢ ἐποχὴ πὸν ζοῦμε. Ἀντὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ νερλώσουμε μετὰ τὰ διάφορα νερλώματα τὴ σκέψη, παίρνουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ νερλώμε μετὰ θάρρος καὶ νὰ λύσουμε

τὰ διάφορα προβλήματα.

Ὑστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω μποροῦμε νὰ διατυπώσουμε σάν συμπεέρασμα, πὸν γιὰ νὰ διανοηθῇ ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται δυὸ ὄρους: 1) Τὸ πρόβλημα πὸν γεννιέται ἀπὸ τὴ θέση τῶν ἀνθρώπων μέσα στὸ φυσικοκοινωνικὸ περιβάλλον. 2) Κάποιο θάρρος νὰ ἀντιπύξομε, νὰ ἐξηγηθοῦμε καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πρόβλημα, πὸν γεννήθηκε στὴ ψυχὴ σου.

Ἀπὸ τοὺς δυὸ παράγοντες ὁ πρῶτος εἶναι πιὸ σπουδαῖος. Αὐτὸς σὲ ὀρισμένους ἐποχὲς παίρνει τὴ δύναμη νὰ σπρώξῃ πιὸ πολὺ τὴ συνείδηση πρὸς τὴ δράση καὶ νὰ νικήσῃ ἔτσι τὴ δειλία, τὴν ὀκνηρία καὶ τὴν ἀμορφωσιά. Τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς θὰ κάνουν νὰ δουλέψῃ ἔντονα καὶ τὸ πιὸ ὀκνηρὸ μυαλό. Ὅλα τὰ φαινόμενα γύρω μας δείχνουν, πὸν πρὸν ἂμε μιὰν ἀνήσυχη ἐποχὴ, μιὰ ἐποχὴ κρίσης, πὸν χαρακτηριστικὸ τῆς εἶναι τὸ πέρασμα ἀπὸ μιὰ μορφὴ σὲ ἄλλη, καὶ κατὰ συνέπεια μιὰ ἀστάθεια. Καὶ ἢ ἀνησυχία αὐτῆ, ὁ γρήγορος ρυθμὸς τῶν μεταπτώσεων ἀστατώνει ταχὺ ἢ τὴ συνείδησή μας καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ βρῖσεται σὲ παντοεινὴ ἐπιφυλακὴ. Τὸ αἶσθημα πὸν δεικνύουμε δὲν εἶναι ἢ πλήξη, πὸν τὴν γεννοῦν στείρες γιὰ δημιουργία ἐποχῆς. Τὸ σημερινὸ αἶσθημα εἶναι ἢ γωνία. Ἡ ψυχὴ μας δὲν ξέρει ἀνάπαυση. Ὅλο καὶ καινούρια προβλήματα τὴν πολλοκοῦν, χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ τὰ ἀγνοήσουμε, ὅπως γινόταν σὲ ἄλλες ἐποχῆς, τότες πὸν τεχνιτὰ ἀπομακρύνανε τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' αὐτὰ φριχχοντας ἕναν ψεύτικο κόσμον, ἰκανὸ νὰ τραβήξῃ τὴ λαχάρα του. πὸν γενιόταν σάν προστάθεια ἀπελευθέρωσης ἀπὸ τὴν πλήξη. Σήμερα ἢ ἐποχὴ μετὰ τὴν ἀνησυχία τῆς, μετὴ τὴ διαδοχὴ τῶν γεγονότων βάζει ὡμὰ καὶ ἀπατητικὰ τὰ προβλήματα στὸν ἄνθρωπο. Δὲν τὸν ἀρίνει νὰ φύγει, νὰ τὰ ἀγνοήσῃ. Τὸν βιάζει νὰ παίξῃ τὸν πιὸ δραματικὸ ρόλο, τὸν πιὸ ζωντανό. Γι' αὐτὸ ἢ φιλοσοφία τοῦ Heidegger θεώρησε τὴν κρίση σάν «πηγὴ ζωντανίας» καὶ τῆς ἔδωκε τὴ μεγάλη σημασία στὴ Λογικὴ. Πραγματικὰ ἢ σημερινὴ κρίση φέρνει τὴν ἔντονη ζωὴ, κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὅλες του τις ἰκανότητες.

Αὐτὴ ἢ ζωντανία μπορεῖ νὰ μὴ φτάνῃ στὸ σημεῖο νὰ φέρῃ ἀμεισοὺς καρπούς. Πρέπει ὅμως νὰ μαστε βέβαοι, πὸν γίνεται μιὰ μεγάλη προετοιμασία μέσα σὲς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴν ἀφήσουν ἄλυτα τὰ προβλήματα πὸν ταράζουν τὴν ψυχὴ τους. Ὅσοι εἶχαν τὸ θάρρος, πὸν τοὺς ἔδωκε ἢ μόρφωση, μπόρεσαν καὶ μέσα στὴν ἐποχὴ αὐτὴ νὰ ἀποσχιοληθοῦνε. Οἱ ἄλλοι, πὸν δὲν εἶχαν τέτοιο θάρρος, τὸ πήραν ἀναγκαστικὸ ἀπὸ τὴν «ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότητα» τῆς ἐποχῆς. Καὶ γρήγορα θὰ φανοῦν τὰ ἀποτελέσματα.

Δὲν εἶναι λοιπὸν λόγοι οἰκονομικοὶ εἴτε ἐξωτερικὲς συνθήκες μονάχα, πὸν αἰτιολογοῦν τὸ φαινόμενο τῆς σημερινῆς πνευματικῆς ἀνησυχίας καὶ δίψας. Παράλληλος

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟ ΤΡΞΙΔΙ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ

Ο γνωστός γλωσσολόγος κ. Paul Kretschmer για τόν οποίο γράψαμε καί στο προηγούμενο τεύχος μας, ήρθε στη Μυτιλήνη τό 1901 για νά μελετήσει τό ιδίωμα του νησιού μας, όπως του ανέθεσε ή ακαδημία της Βιέννης. Η μελέτη του δημοσιεύτηκε καί είναι από τις σπουδαιότερες εργασίες του. Όταν εγγύρισε στη Βιέννη, έδωσε μιάν σύντομη ανακοίνωση σχετικά μέ τό ταξίδι του καί μέ βασικές παρατηρήσεις για τό λεσβιακό ιδίωμα, πού δημοσιεύτηκε σ' ένα περιοδικό της ακαδημίας της Βιέννης. Αυτό τό φυλλάδιο χαρισμένο άπ' τόν ίδιο στόν Π. Π. Έλευθεριάδη, βρέθηκε στην Πέτρα καί μεταφράστηκε. Έδω δίνουμε μερικά μόνο από τήν ανακοίνωση αυτή πού έχουν γενικώτ ρο ένδιαφέρον.

Υστερ' από ενιά μέρες άναμονή (στη Θεσσαλονίκη) ήρθε στό τέλος ένα ελληνικό βαπόρι, πού μ' έφερε στην πρωτεύουσα της Λέσβου Μυτιλήνη, περνώντας από τήν Καβάλλα, Πόρτο-Λάγο καί Δεδέαγατς. Έγκαταστάθηκα εκείδα για πολύν καιρό σ' ένα ιδιωτικό σπίτι για νά κάνω από κει συχνές έκδρομές πάνω στό νησί καί νά γνωρίσω τις τοπικές διαφορές καί τη διάλεκτο. Άμέσως κιάλας φάνηκε πως ή ίδια ή Μυτιλήνη, μ' όλο πού είναι λιμάνι μέ ζωηρή έμπορική κίνηση, φύλαξε τόσο καλά τό ντόπιο ιδίωμα, πού μόρεσα νά τό θέσω βάση στην έρευνά μου.

Η πόλη χτισμένη πολύ γραφικά στη θάλασσα, ανάμεσα σέ ύψώματα έχει κάθε μέρα συγκοινωνία μέ τη Σμύρνη μέ βαπόρι καί τήν έπισκέφονται οί καλοστεκούμενοι Σμυρνιοί για νά παραθερίσουν τόν καιρό πού κάνει πολλή ζέστη. Χτισμένη στην μεριά του νησιού πού βλέπει στη Μικρασία έχει τό φυσικό της έξαγωγικό λιμάνι καί δείχνει γι' αυτό σχετικά πολύ ζωηρή έμπορική κίνηση. Έτσι για παράδειγμα ή έτήσια έξαγωγή σέ λιόλαδο φτάνει τά 10 έκα-

καί βαθύτερος είναι ο λόγος, πού προσπαθήσαμε νά εξηγήσουμε καί πιστεύουμε, πως μιάν διάχυτη πνευματική διάθεση υπάρχει καί στην πιο άπόμωρη έπαρχία, έτοιμη νά βρωή τά σχήματά της, όταν οί συνθήκες θά είναι πιο ευνόικες.

Β. ΚΛΑΔΙΤΗΣ

τομ. κιλά, σαπούνι 5 έκατομ., βαλανίδι 6.400.000 κιλά, σύμφωνα μέ στατιστικές πληροφορίες, πού μέ κούρασαν πολύ, είναι όμως, όπως σχεδόν παντού στην Τουρκία λιψές καί πολύ δύσκολο νά τις πετύχεις. Άλλά ή επίδραση άπ' αυτή τήν έμπορική κίνηση είναι μ' όλ' αυτά πολύ έξωτερική, για νάλλαζε ουσιαστικά τό ντόπιο ιδίωμα της λαϊκής μάζας της πολιτείας κι έτσι παρουσιάζει όλα τά χαρακτηριστικά γενικά άπό βορεινό ελληνικό ιδίωμα καί ξεχωριστά του λεσβιακού. Άν μόρεσα νά καθορίσω τη διάλεκτο σ' όλες τις λεπτομέρειες, αυτό τό χρωστώ όχι καί πολύ λίγο στην ακούραστη συνδρομή του Μιχ. Στεφανίδη, καθηγητή στό ελληνικό γυμνάσιο στη Μυτιλήνη, πού γεννημένος Λέσβιος μόρεσε νά μου δώσει αξιόπιστες πληροφορίες για τη μητρική του γλώσσα σ' όλες τις κατευθύνσεις.

Πώς τ' άλλα χωριά του νησιού παρουσιάζουν πάρα πολλές καί σημαντικές διαλεκτικές διαφορές, μπορούσε κιάλας νά βγει άπό τήν παρατήρηση, πού έκανε ένας άνώνυμος πριν άπό 40 χρόνια στην «Πανδώρα» πάνω στό λεσβιακό ιδίωμα καί βεβαιώθηκα γι' αυτό στις έκδρομές πού έπιχείρησα τώρα στά διάφορα μέρη του νησιού. Ο γενικός βορειοελληνικός χαρακτήρας της γλώσσας μέ τις συγκοπές καί τό συμάζεμα άπό φωνήεντα είναι φυσικά παντού ουσιαστικά ο ίδιος. Μά κοντά σ' αυτό σχεδόν κάθε τόπος έχει τις ιδιωματικές του ιδιοτροπίες σχετικά μέ τη φωνητική, τήν κλίση καί τό λεξιλόγιο. Για παράδειγμα ή άπλή φράση «τί θά κάνεις» άκούγεται στη Μυτιλήνη «τί θά κάν'ς» καί στην Έρεσό πάλι «da θα πιάς», ένω στό Μεσότοπο, μονάχα κάπου δυό ώρες μακριά άπ' τήν Έρεσό ο μέλλων λέει di γάν'ς. Για τη γραία (γριά) στη Φίλια λένε γρέ, στά Τελώνια, μισή μέρα δρόμο μακριά γιά, δυό ώρες πιο πέρα στην

Έρεσό γρά (μέ ούραυικό ρ), πάλι μονάχα λίγες ώρες πέρα πέρα γρία. Για τό άρσενικό άρθρο ο έχει τρεις διαφορετικές μορφές πάνω στό νησί: τά πιο συνηθισμένα είναι ι(j), στην Άγιάσο ju, στη Βρυσιά u. Άκόμα για τό τρίτο πρόσωπο από τόν ενεργητικό ένεστό στην κλίση του εϊμαι, στον παθητικό παρατατικό, στις δειχτικές άντωνυμίες, πρό πάντων όμως στό λεξιλόγιο ξεχωρίζουν συχνά χωριά, πού πολλές φορές μονάχα λίγο μακριά βρίσκονται τόνά άπ' τ' άλλο. Καί τό ίδιο γίνεται πότε πότε άκόμα καί μέ τό ντύσιμο, τις συνήθειες, τό χαρακτήρα τών κατοίκων τους, τόσο πού ο ντόπιος άπ' τό έξωτερικό κιάλας καί τό φέριμο ενός χωριάτη καταλαβαίνει άπό πού είναι.

Η πρώτη μου έκδρομή για πολλές μέρες είχε τήν κατεύθυνση για τήν Άγιάσο, κτισμένη μέσα στα βουνά 400 μέτρα ψηλά, μιάν κωμόπολη, όπως λένε οί Έλληνες άπό 1300 πάνω κάτω σπίτια. Διάλεξα έποχή πού γινόταν παναγύρι για νά γνωρίσω τη λαϊκή ζωή, όπως ξετυλίγεται σέ τέτοιες ευκαιρίες. Τό χωριό έχει τη σημασία του άπό τήν έκκλησιά της Παναγίας, πού έρχονται νά δοθνε πρό πάντων τόν Αύγουστο πάρα πολλοί προσκυνητές όχι μονάχα άπ' τη Λέσβο, μά κι άπό τήν κοντινή άκτή της Άνατολής. Έτσι καί τώρα πολλοί ξένοι έδωσαν ζωή στό χωριό, πού γέμισαν προπάντων τήν πλατεία γύρω στην έκκλησιά καί τήν αγορά. Ξεχωριστή εικόνα παρουσιάζει ή ίδια ή έκκλησιά, όπου άρωστοι καί σακάτηδες στήσανε τό σπίτι τους για νά βροθνε γιατριά άπό τόν πόνο τους άπό τη Μητέρα του Θεού.

Δίπλα στην έκκλησιά βρίσκονται οί ξενώνες μέ πολλά πατώματα πού ξανάγιναν καινούργιοι ύστερ' από μιάν μεγάλη φωτιά στα 1877, τά τσιλιά (κελλά), άδειανά δώματα πού βγαίνουν πάνω σέ γαλαρίες. Κιάλας ο Conze έθύμισε άρχαίτες παράλληλες

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΓΝΩΣΤΑ

Θ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

Τίποτα δὲ μοῦ κόβει τὸ δρόμο, κανένα ζουδι, κανένα ζουζουни. Κι' ὅλα εἶναι τόσο ὁμορφα, τόσο ἤρεμα. Ἔτσι πού μόνο λίγες μαγιάτικες μέρες εἶδα. Ὁ ἥλιος ὁμορφος, λαμπρός, καθάριο χρυσάφι, φωτίζει μ' ἀπλοχεριά τὴν ξαναγεννημένη γῆς. Οἱ ἀχτίδες του ζεστές, ὀλόθερμες σκορπίζονται παντοῦ ἀπλετα. Κι ἡ θερμότη κατεβαίνει ἀγέρινη ἀπ' τὸν οὐρανό.

Κάθε μικρό μου βῆμα τὸ αἰστάνομαι σὰ μιὰ ἐνέργεια. Κι' εἴμ' εὐτυχισμένος, γιατί νοιώθω τὸν ἑαυτὸ μου—σάν τὸ καλοσκεφτῶ μου φαίνεται ἀπίθανο—γεμάτο δύναμη, φαριστημένο, στενά δεμένο με τὴν ὀλόγυρα φύση.

Κι' ἀπὸ δῶ μοῦρχεται στὸ στόμα ἕνας γρήγορος πεταχτός σκοπός.

«Πάμε σ' ἄλλα κλίματα...»

Κι ἀνεβαίνει καὶ ξεχύνεται

οἰκοδομές. Τὸ βράδι εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθῆσω μέσα στοὺς γεμάτους καφενέδες τοὺς λιγάκι μονότονους χοροὺς τῶν ἀγιασώτηδων, πού ξαναχόρεψαν δυὸ ζῶντὰ κορίτσια μέσα στὸ σπῆτι ὅπου φιλοξενήθηκα, πιὸ ζωντανὰ καὶ με πιὸ πολλὰ τσακίσματα.

Οἱ γυναῖκες φοροῦν ἐδῶ, ὅπως καὶ στὸ Πλωμάρι, φαρδιά σουφρωτὰ βρακιά, (σαλβάρια), συνήθεια πού πήραν βέβαια ἀπ' τοὺς τούρκους. Ἡ διάλεκτος ἔχει κάτιτι ξεχωριστό, ὅπως ἡ μορφή τοῦ ἄρθρου ju πού δὲν ἀπαντᾷ πουθενὰ ἄλλοῦ. Στους Μυτιληνιοὺς κάνει ἄσκημη ἐντύπωση με τὴν «τραγουδι-στή» προφορά κα' με τὸν πλοῦτο της σὲ οὐρανικά συριστικά, γιατί ὅλα τὰ σι τὰ κάνει σι καὶ τὰ ζι ζι, κι τσι καὶ γκι τζι, φαινόμενα πού μπορεῖ νὰ βρεῖς ὅμως καὶ ἄλλοῦ πάνω στὴ Λέσβο καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ἑλληνικὰ ἰδιώματα. Γιὰ νὰ πάρω τὸ ἰδιώμα τῆς Ἀγιάσος με βοήθησε ὑποχρεωτικὰ ὁ σχολάρχης τοῦ τόπου, καθὼς κι ἕνας «παιδονόμος».

πανιοῦ ἢ ὁμορφὴ του μελωδία. Τὰ φύλλα μιᾶς πανόρχαιης καρυδιάς σιγανά, μουρμουρηχτά με συνοδεύουν στὸ τραγοῦδι. Τὰ μικρὰ λουλουδάκια κοννοῦν τὰ γαλάζια, τὰ κόκκινα, τὰ μενεξελιά κεφαλάρια τους καὶ μοῦ κρατοῦν τὸ χρόνο. Οἱ βατομουριές ἀνθίσανε ἀπ' τὴ χαρὰ τους. Κάτι μικρὰ, μικρούλικα ρόδινα λουλουδάκια, πιασμένα κοντά-κοντά σ' ὁμορφα καλοβολεμένα τσαμπιά. Μιὰ γέρινη ἑλγὰ ροζιασμένη, ρυτιδωμένη ρίγισε στ' ἀκουσμα τοῦ μεταξένιου βάλς. Τὰ φύλλα τῆς ἀσημάθησαν πιότερο καὶ τὰ μικρὰ κάτασπρα λουλουδάκια τῆς γενήκανε με μιᾶς μικρὲς ἑλγές. Τὰ γέρικα κυπαρίσσια λύγισαν τίς κορφές καὶ στύλωσαν τ' ἀφτι ν' ἀκούσουν. Κι' ἐγὼ χαίρομαι... Κι ὅλα τοῦτα πού με τριγουρίζουν τ' ἀγαπῶ... Κι ἡ μέρα εἶναι τόσο ἤρεμη. Κανένα ζουδι, κανένα ζουζουни δὲ μοῦ κόβει τὸ δρόμο. Καὶ τὸ τραγοῦδι περνᾷ ἀραχνένιο, μετᾶξινο καὶ σιγανοχάνεται στ' ἄπειρο.

Εἶναι κάπου μεσημέρι. Ὁ ἥλιος ρίχνει τίς ἀχτίνες του κάθετα. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ ἔρημοι. Τὰ μαγαζιά κλειστά. Στούτη τῆ μεσημεριάτικη κάψα ἀνεβαίνω τὴν ἀνηφορικὰ ἀγορὰ συντροφιά με τὸν κούφιο ἤχο τῶν βημάτων μου. Στὶς δυὸ ἄκρες τοῦ δρόμου τὰ μικρὰ, τὰ μίξερα χαμηλοτάβανα μαγαζιά με καπιτισμένα παντζούρια, με κοιτοῦν. Μερικὰ με θυμοῦνται καὶ χαμογελοῦν, μοῦ ψιθυρίζουν τὸ καλῶς ἤρτες. Ἄλλα πάλι μ' ἔχουν ὀλότελα ξεχάσει. Ρωτοῦν τὰ διπλανὰ τους νὰ μάθουν. Καὶ τὰ βλέπω νὰ σμίγουν τὰ φρύδια τους καὶ νὰ προσπαθοῦν... νὰ προσπαθοῦν... Καὶ γὼ χαμογελοῦ καὶ τὰ χαιρετῶ τὰ μικρὰ γνώριμά μου μαγαζιά.

Πίσω ἀπὸ μιὰ πράσινη γρύλια δυὸ μάτια στηλώνονται πάνω μου. Μ' ἔξετάζουν, με κοιτοῦν, με ρωτᾶν ἀταίριαστες νευριαστικὲς ἐρωτήσεις. Κι εἶναι δυὸ μάτια μικρὰ, γυναίκεια μάτια. Καὶ με κοιτάζουν ἐπιμονα, περιέργα καθὼς ἀνεβαίνω τὴν ἀνηφοριὰ τῆς ἀγορᾶς. Κι ἡ θερμότη ἀνε-

βαίνει ἀναλυτὴ ἀπ' τὸ κορμὶ τῆς γῆς. Κι ἡ κάψα... Κι ὁ μεσημεριάτικος ἥλιος... Θέ μου! Μὲ μουδιάζουν, με πιραλῶνουν τὰ νεῦρα. Δὲν ἔχω ὄρεξη νὰ σκεφτῶ.

Στὸ σπῆτι τὸ τραπέζι με περιμένε γιορταστικό, κριακάτικο. Ὅλα χαμογελοῦσαν. Οἱ τοῖχοι μορφομοπογιατισμένοι, στολισμένοι με γούστο με καλωσόριζαν. Πάν' ἀπ' τὸ τζάκι ἡ μεγάλη φωτογραφία τοῦ παπποῦ χαίροταν χωρὶς κι ὅλα ν' ἀφήνει τ' αὐστηρό της ὕφος. Κι ὅλα γελῶσαν, κι ὅλα χαίρονταν γιὰ τὸ πρῶτο μου γέμα στὸ σπῆτι. Τὰ μπιμπελῶ, τὰ μπιζουδάκια, οἱ φωτογραφίες, ἡ μητέρα, ὁ πατέρας, ὅλα, ὅλα... Κι ἐγὼ θάμαζα ὅλα τοῦτα τὰ φιλικὰ χαμόγελα, τὰ γεμάτα ἀγάπη βλέμματα.

Σ' ὄλο τὸ γέμα μιὰ σιωπὴ ὁμορφῆ, χαρούμενη μᾶς τύλιγε. Τὰ λόγια εἶναι τόσο φτωχὰ σὲ τέτοιες στιγμές! Τὰ μάτια μας ὀρμήνευαν τὴ χαρὰ, τὴν ἀγάπη.

Σηκώθηκα. Ἦθελα νὰ ξεμοναχιαστώ. Νὰ κλειστῶ στὴ μικρὴ μου καμαρούλα καὶ νὰ συγκεντρωθῶ.

Ἡ καμαρούλα μου ἔβλεπε στὴ θάλασσα. Ἦταν προσηλιακὰ γεμάτη φῶς, κατακάθαρη. Κάμαρα πού μύριζε σαποῦνι καὶ μπουγάδα. Στὰ ντουβάρια της, στὰ τσαγαλιά της ντουβάρια, κρέμονταν φτωχὰ στολίδια. Φτωχὰ, μὰ τόσο συμπαθητικά, γεμάτα ἀνάμνησες κι ἱστορίες. Στὴν ἄκρη ἡ ἐταξέρα με τὰ βιβλία. Τὰ βιβλία μου. Στάθηκα καὶ τὰ κοίταξα. Ντυμένα σὲ ψιλὴ διάφανη λαδόκολα καλοταχτοποιημένα, ἔτσι καθὼς τ' ἄφησα ὄντας ἐφυγα. Τοῦτα με γνώρισαν καὶ γελοῦσαν, κι' εἶχαν γενεὶ γαλάζια ἀπ' τὴ χαρὰ τους. Κι ἐγὼ τὰ κοίταξα, τοῦτα τ' ἀγαπημένα μου βιβλία κι ἡ χαρὰ μου ἦταν τεράστια τώρα πού βρέθηκα ξανά ἀνάμεσά τους. Κι ἡ χαρὰ με τύλιγε με τὴ διάφανη μοσκοβολία της, τὴν μετᾶξινη, τὴν ἀνάεση στὴ γνώριμα μου με τὰ γνωστά!

Ο ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ

Στὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν παλιὰ ἐποχὴ ὁ λαὸς μεταχειρίζοταν τὸν μανδραγόρα γιὰ φάρμακο σὲ μεγάλη ἔκταση, νομίζοντας πὸς ἔχει ἐξαιρετικὲς ἰδιότητες, ὄχι μονάχα θεραπευτικὲς, ἀλλὰ καὶ μαγικὲς καὶ μυστηριώδεις. Τέτοια φάρμακα μεταχειρίζεται καὶ σήμερον ἀκόμα ὁ λαὸς καὶ τὰ θεωρεῖ πὸς εἶναι θανατοῦργα γιὰ πολλὰς ἀρρώστειες. Οἱ πραγματικὲς ἰδιότητες τοῦ μανδραγόρα δὲν εἶχαν ἐξερευνηθεῖ ἐπιστημονικὰ στὴν παλιὰ ἐποχὴ, γιὰ τὴν ἐπιστήμη ἦταν τότε στὴν ἀρχὴ της. Ὁ μανδραγόρας στὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ στὸν μεσαίωνα, εἶχε συνδεθεῖ μ' ἕνα σωρὸ προλήψεις καὶ ἀλόκοτους μύθους. Οἱ ἀγύρτες καὶ ἀπατεῶνες τῆς τότε ἐποχῆς ἐκμεταλλεῦνταν τὴν προλήψιν καὶ τὴν ἰδέαν πού εἶχε ὁ λαὸς γιὰ τὸ φάρμακο αὐτό, γιὰ νὰ χρηματίζονται. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σήμερον μὲ μερικὰ πρακτικὰ φάρμακα, πού χρησιμοποιοῦνται ἀπ' τὸ λαὸ καὶ πού ἢ πρόληψιν καὶ ἢ ἀγυρτεία τὰ ἔχει ἐγκαθιδρῶσει στὴ λαϊκὴ συνείδηση. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ γιαιτροσόφια, ὅπως τὰ λέμε, ὄχι μόνο δὲν ὠφελοῦν, ἀλλὰ καὶ βλάπτουν πολλὰς φορὲς, γιὰ τὴν ἢ χρησιμοποίησίν τοις δὲ ἔχει καμμιά ἐπιστημονικὴ βάση. Ἡ ἐπιστήμη πού προόδενσε τόσο πάλιν καὶ πού ἔχει ἐξερευνηθεῖ τόσα καὶ τόσα πράγματα καὶ πού σημείωσε μιὰ τέτοια πρόοδο ὅπως τὴ βλέπομε στὴν ἐποχὴ μας, θὰ καταγινόταν ἀσφαλῶς καὶ μὲ τὰ γιαιτροσόφια καὶ θὰ ἐξιχνίαζε τὸ δῆθεν μυστήριον πού τάχατες κρύβεται μέσα τοις, ὅπως πιστεῖται ὁ λαὸς, ἀν πίσω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχε κάτι πού νὰ στέκεται καὶ νὰ δικαιολογεῖται ἐπιστημονικὰ. Θα πεῖ λοιπὸν πὸς ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιά θεραπευτικὴ ἐπίδραση, ἀφοῦ δὲν τὰ παραδέχεται καὶ τὰ ἀπορρίπτει μάλιστα ἡ Ἐπιστήμη. Γι' αὐτὸ δὲν εἶνε σωστὸ στὴ σημερινὴ ἐποχὴ νὰ πιστεῖται κανεὶς σὲ πράγματα πού δὲν στέκονται καὶ πολλὰς φορὲς ἔχουν μάλιστα καὶ κακὴ ἐπίδραση, γιὰ τὴν δὲν βασίζονται παρὰ μόνο στὶς προλήψεις, πού μᾶς κλείνουν τὰ μάτια καὶ τὸ χειρότερον εἶνε πὸς αὐτὲς τὶς

προλήψεις τὶς ἐκμεταλλεῦνται οἱ διάφοροι ἀγύρτες γιὰ τὸ συμφέρον τοις, ἀδιαφοροῦντας γιὰ τὸ κακὸ πού κάνουν στοὺς ἀφελεῖς καὶ εὐκολόπιστους.

Πολλοὶ μπορεῖ νὰ χονοῦν ἀκούσει τὴν ἔκφραση «καθεῦδειν ὑπὸ μανδραγόραν», ἔκφραση πού τὴν χρησιμοποιοῦσαν συχνὰ στὴν παλαιότερη ἐποχὴ μὲ τὴν μεταφορικὴ τῆς σημασίαν, ἅμα ἤθελαν νὰ πούν γιὰ κάποιον πού δὲν παίρνει χαμπάρι τί γίνεται γύρω του ἢ γιὰ ἐκεῖνον πού δὲν καταλαβαίνει τίποτα σχετικὰ μὲ ἕνα ζήτημα. Καὶ σήμερον βέβαια χρησιμοποιοῦμε τὴν ἔκφραση αὐτὴν, ἀλλὰ κάπως σπανιώτερα. Ἡ δημιουργία τῆς ἔκφρασης αὐτῆς προῆλθε ἀπὸ τὴν ἰδιότητα πού εἶχε ἀπάνω στὸν ὄργανισμὸν ὁ μανδραγόρας, ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω. Τὸ πρᾶγμα βλέπετε ἔχει τὴν ἱστορίαν του καὶ τὴν ἐξηγήσιν του.

Τὶ εἶνε λοιπὸν ὁ μανδραγόρας;

Ὁ μανδραγόρας εἶνε φυτὸ μὲ τρυφερὸ βλαστὸ, πόα ὅπως λένε στὴ βοτανικὴ, τῆς οἰκογενείας τῶν «σολανωδῶν» ἢ «στρουχνοδῶν» ὅπως ἢ ντομάτα, ἢ πατάτα κ. ἄ. καὶ ζεῖ πολλὰ χρόνια. Τὸ φυτὸ αὐτὸ τὸ βρίσκουμε σὲ πολλὰ μέρη, στὴν Ἑλλάδα (Κυκλάδες, Κορινθία) στὴν Ἰταλία, πρὸ πάντων στὴ Σαρδηνία, στὴ Μικρασία καὶ σ' ἄλλες χώρας γύρω στὴ Μεσόγειον θάλασσαν. Ἡ ρίζα του εἶνε μακροῦλή καὶ σαρκώδης καὶ σχίζεται σὲ δυὸ ἢ τέσσαρα μέρη, παίροντας παράξενον μορφήν καὶ σχῆμα πού μοιάζει καταπληκτικὰ σὰν σκέλη ἀνθρώπου. Πολλὰς ρίζας ἔχουν σχήματα πολλὰ πρὸς παράξενον καὶ σκανδαλιστικὰ καὶ μοιάζουν σὰν ἀνθρώπινα κορμιά μπλεγμένα μὲ τὰ σκέλη τοις. Ὁ λαὸς πιστεῖται καὶ σήμερον ἀκόμα—στὰ μέρη πού φυτρῶναι τὸ φυτὸ—πὸς ὅποιος τὸ ξεριζώσῃ πεθαίνει, γι' αὐτὸ ἅμα

θέλουν νὰ βγάλουν τὶς ρίζες αὐτὲς—τὰ καλάθροπάρια ὅπως τὰ λέγει ὁ λαὸς—ἀφοῦ τὶς χροιάζεται γιὰ φάρμακο, ξελακιάζουν τὸ φυτὸ καὶ δένουν τὴν ρίζαν μ' ἕνα κομμάτι σπάγγον στὴν οὐρὰ ἐνὸς σκύλου. Φεύγοντας ὁ σκύλος ξεριζώνει τὸ φυτὸ, πού βγάζει ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἀνθρώπινον φωνὴν γιὰ τὸ κατὸς λέγει ἢ πρόληψιν ἐκεῖνη τὴν ὥρα πεθαίνει. Στὴν Ἰταλία ὅταν ἤθελαν νὰ ξεριζώσουν μανδραγόρα ἐβούλωναν τ' αὐτὰ τοις γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν αὐτὴ τὴν φωνὴν καὶ πάθουν κακὸ. Ὁ σκύλος πού ξεριζώσῃ τὸ φυτὸ, πιστεῖται πὸς δὲν θὰ ζήσει πιά πολὺ. Ἰταλικὴ παράδοση ἀναφέρει πὸς τὸ φυτὸ αὐτὸ ἐφύτρωνε ὅπου ἐφεταν στάλας σπέρματος ἀπὸ ἀπαχθονισμένους. Τὸ φυτὸ ἔχει τὸ ἀρσενικὸ εἶδος μὲ τὸ ἀντίστοιχον χαρακτηριστικὸ γνῶσιμα καὶ τὸ θηλυκὸ εἶδος, πού πλέκονται οἱ ρίζες τοις τὶς γνωστὰς παράξενες χαρακτηριστικὲς στάσεις πού εἴπαμε παραπάνω.

Στὴν ἀρχαιότητα ἔξεραν πὸς ἢ ρίζα τοῦ μανδραγόρα καὶ οἱ καρποὶ τοις, πού μοιάζουν σὰν μικρὰ μῆλα, εἶχαν ἰδιότητες ναρκωτικὰ καὶ γι' αὐτὸ μεταχειρίζοταν τὸ φυτὸ οἱ γιαιτροὶ ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς γιὰ ναρκωτικὸ. Παρασκευάζανε ἕνα ἀφέψημα ἀπ' τὴν ρίζαν ἢ τοὺς καρποὺς τοῦ μανδραγόρα καὶ τὸ δίνανε νὰ τὸ πιῇ ὁ ἀρρώστος ἢ βάζανε μέσα στὴ μύτη τοῦ ἀρρώστου ἕνα σφουγγαράκι βρεγμένον μὲ τὸ ἀφέψημα αὐτό. Μὰ ὁ πολὺς ὁ κόσμος πιστεῖται πὸς ὁ μανδραγόρας ἦταν θανατοῦργον βότανον μὲ μαγικὲς ἰδιότητες.

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι γινώριζαν τὸν μανδραγόρα, καθὼς φαίνεται καὶ σὲ μιὰ εἰκόνα ἀπὸ ἕνα κώδικα τοῦ 5 π. Χ. αἰῶνα, πού παρασταίνει τὴν θεὰ τῶν ἀνακαλύψεων «Εὕρηση» κρατῶντας μανδραγόρα. Ὁ πρῶτος πού δίνει περιγραφὴ τοῦ

Ἡ ΧΡΥΣΑΦΕΝΙΑ ἈΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

Τὴ πλάση μὲ τὰ μύρια τοις χρώματα ζαφειρένια καθρέφτιζε ἐρωτόπαθη ἢ θάλασσα μὲ χάριν καὶ σένανε στὴν βάρκα σου πέρ' ἀπ' τὴν χρυσαφένια, πού ψάρευες, ἀκρογιαλιά, πού ψάρευαν κι' οἱ γλάροι.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

Κ Α Τ Ι

Κάτι 'ναι πάντα πού προσμένουμε ποθώντας
δῶρο τῆς ζήσης μας λαχταριστό.
Μά σάν ἐρθεῖ, χλωμιάζει σβύνει' ἡ χαρά μας
καὶ πικρολέμε': "Ὅχι δὲν εἶν' ἀφτό.

'Ασίγαστη ἡ ζωὴ λαχτάρες ἄλλες κλώθει
κι' ἄλλ' ὄνειρο γεννᾷ μέσ' στὴν ψυχὴ
καὶ τὸ νιογέννητο τὸ μάτι, μόνη ἐλπίδα,
τὸν πόθο μας κρατᾷ σ' ἀπαντοχὴ.

Τὰ χρόνια ἔτσι κυλᾶν κι' οἱ μέρες μας διαβαίνουν,
ὥσπου τὸ χιόνι στὰ μαλλιά φανεῖ.
Μά πάντα στὴν καρδιά τὸ μάτι ὄλο καὶ βόσκει
καὶ σὰ λουλουδι μέσα μας ἀνθεῖ.

Ξάφνου κάποια νυχτιὰ κάτι συνέβη ἐντός μας
κάτι πού δὲν τὸ πόθησε ἡ καρδιά
καὶ μέσα στὴ σιωπὴ τοῦ φοβεροῦ θανάτου
τίποτε δὲ θενάρτει ποτὲ πιά.

1942

Κ. ΜΑΚΙΣΤΟΣ

μανδραγόρα με λεπτομέρειες, εἶνε ὁ Διοσκουρίδης, σπουδαῖος γιατρός καὶ βοτανικός, πού ἐξέζησε στὴν ἐποχὴ τοῦ Νέρωνα καὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ. Βραζου- με λέγει, τὴ ρίζα καὶ τοὺς καρ- πούς τοῦ μανδραγόρα καὶ παίρ- νουμε τὸ ζουμί, πού ἔχει ναρ- κωτικές ιδιότητες. Ὁ Ρωμαῖος Κέλσος κάνει λόγο τὸν 1 μ. Χ. αἰῶνα γιὰ τὴν ὑπνωτικὴ ιδιό- τητα τοῦ φυτοῦ.

Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει μιὰ περίπτωσις ὁμαδικῆς δηλητηρί- ασις σὲ μιὰ ἐστρατεία τοῦ Τριάρχη Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν Πάρθων. Ἐπειδὴ στὸ στρα- τὸ τοῦ Ἀντωνίου ἔλειψαν τὰ τρόφιμα, μαγεύρησαν μιὰ μέρα γιὰ τοὺς στρατιῶτες ἕνα χορ- ταρικό, πού βροῦσαν ἐκεῖ στὸν τόπο. Ὅσοι ἔφαγαν ἀπ' τὸ φα- γητὸ αὐτὸ ἔπεσαν σὲ βαθὺ ὕπνο καὶ πολλοὶ μάλιστα δὲν ζύπη- σαν πιά, ἄλλοι πάλι ἔχασαν τὸ μνημονικὸ τους. Ἀπὸ διά- φορες περιγραφές σχετικὲς με- τὸ περιστατικὸ αὐτὸ, συμπε- ραίνουν, πὼς τὸ φυτὸ πού εἶχε τέτοια ἀποτελέσματα, ἦταν μανδραγόρας.

Ὁ Βοιάκιος πλέκει μιὰ νό- στιμη ἱστορία στὸ «Δεκαήμερό» τοῦ με τὸν μανδραγόρα: Ὁ περίφημος γιατρός τοῦ Σαλέρνο Mazzeo della Montagna σκό- πευε νὰ κάνει μιὰ ἐγχείρησι καὶ ετοίμασε τὸ σχετικὸ ναρ- κωτικὸ φάρμακο με μανδραγό- ρα, γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσει στὴν ἐγχείρησι πού θὰ ἔκανε, κοιμίζοντας μ' αὐτὸ τὸν ἄρρω- στο. Τὴν ἴδια μέρα τὸν κάλε- σαν ξαφνικὰ γιὰ μιὰ ἐπείγουσα ἐπέμβασι στὸ Ἀμίλφι, ἀπ' ὅ-

που θὰ γυρνοῦσε πιά τὴν ἐ- παύριο. Ἡ γυναῖκα τοῦ γι- ατροῦ, βροῦκε τὴν εὐκαιρία καὶ καλεσε τὸν ἀγαπητικὸ τῆς καὶ τὸν ἔκρυψε μέσα σ' ἕνα δωμά- τιο, ὥσπου νὰ νυχτώσει καὶ νὰ κοιμηθοῦν οἱ ὑπηρετές. Ὁ φί- λος κλεισμένος ἐκεῖ μέσα δί- ψασε πολὺ καὶ ψάχνοντας γιὰ νερό, βροῦκε τὸ δοχεῖο με τὸ ὑ- πνωτικὸ ὑγρὸ. Τὸ ἤπιε καὶ ἔ- πεσε σὲ βαθὺ ὕπνο. Ἡ φιλε- νάδα του δὲν τὰ κατάφερε νὰ τὸν ζυπνήσει μ' ὅλα τὰ μέσα πού μεταχειρίστηκε. Ζύπνησε πολὺ ἀργότερα μόνος του. Ἦ- ταν σάν μεθυσμένος καὶ ἄρχισε νὰ κάνει φασαρία μέσα σὸ δωμάτιό του. Τὸν πῆραν εἶδησι οἱ ὑπηρετές, εἶπαν πὼς τὸν νό- μισαν γιὰ κλέφτη καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν συγροῖζουν γιὰ καλὰ. Παιὸς ξέρει, ἴσως τὸν κατάλα- βαν κλέφτης καὶ τὸκάναν γιὰ ἐκδίκησι. Τότε πρόφτασε ἡ ἰ- διαίτερη καμαριέρα τῆς κυρίας καὶ τὸν γλύτωσε.

Ὁ Σαῖξπηρ κάνει λόγο γιὰ τὸν μανδραγόρα βάζοντας τὴν Κλεοπάτρα νὰ πεῖ «Δόστε μου νὰ πιῶ μανδραγόρα, γιὰ νὰ κοιμηθῶ σ' ὄλο τὸ μακρὸ διά- στημα πού θὰ λείπει ὁ Ἀντώ- νιος μου». Καὶ στὸν «Ὁθέλλο» ἀναφέρει ὁ Σαῖξπηρ τὸν μαν- δραγόρα, ἐκεῖ πού ὁ Ἰάγος λέ- γει στὸν Ὁθέλλο: «Ὅτε ὁ μανδραγόρας, οὔτε τὸ κρασί, οὔτε καὶ οἱ ἄλλοι ὑπνωτικοὶ χυμοὶ τῆς φύσης θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ σοῦ φέρουν ἕνα τέτοιο γλυκὸ ὕπνο σάν τὸ χηρσινο- βραδυνό».

Τὸν 16 αἰῶνα, ἀρχίζει νὰ χά- νει πιά τὴ φήμη τοῦ ὁ μανδρα-

γόρας, σχετικὰ με τὶς ὑπνωτι- κές καὶ ἀναισθητικές του ιδι- ότητες, φύλαξε ὁμως κάθε πα- ράξενη καὶ ἀλλόκοτη ιδιότητα, πού σχετιζόταν με τὶς προλή- ψεις, τὴ μαγεία καὶ τὴ δυσει- δαιμονία. Ἔτσι λοιπὸν ὁ λαὸς πίστευε, πὼς ὁ μανδραγόρας εἶχε μαγικὲς καὶ μυστηριώδεις ιδιότητες, χωρὶς νὰ παίρνει πιά ὕπ' ὄψει τοῦ τὴν πραγματικὴ ιδιότητα τοῦ φυτοῦ, δηλ. τὴ ναρκωτικὴ, σὲ τρόπο πού ἡ ἰ- διότητά του αὐτὴ ἐσχίστηκε σιγὰ σιγὰ με τὸ καιρὸ. Παιρ- ναν λοιπὸν τὴ ρίζα τοῦ μαν- δραγόρα καὶ με καιάλληλο δού- λημα τὴν κάνανε νὰ μοιάζει καταπληχτικὰ με ἀνθρώπινο σῶμα, τὴν ἔπλεναν με κρασί, τὴν ἔντυναν σάν κούκλα καὶ πίστευαν πὼς τὸ μαγικὸ αὐτὸ ἀνδρεῖκελλο μποροῦσε νὰ προ- βλέπει τὸ μέλλον, νὰ φανερώ- νει μυστικά, ἔφευρε εὐτυχία καὶ πλοῦ ο' ἔκείνον πού τὸ εἶχε σπῆτι του, ὑποβοηθοῦσε τὴ τε- κνοποιία, διπλασίαζε τὰ χρή- ματα πού βάζανε κοντά του τὴ νύχτα κλπ. Οἱ κούκλες αὐτὲς ἦταν πολὺ ἀκριβές, γιατί ἦταν σπάνιες καὶ δὲν ἦταν γιὰ τὸν καθένα. Γι' αὐτὸ κυκλοφοροῦ- σαν ἕνα σωρὸ ἀπομιμήσεις, πού γινόταν ἀπὸ ἕνα ρίζωμα, πού ἔμοιαζε με τὴ ρίζα τοῦ μανδρα- γόρα. Οἱ ψεύτικες αὐτὲς κού- κλες στοίχιζαν πιὸ φτηνὰ καὶ ἦταν προσιτὲς καὶ στὰ φτωχὰ βαλάντια σὰ νὰ ποῦμε καὶ ἔ- τσι μποροῦσαν καὶ οἱ φτωχοὶ νὰ... ἐξασφαλίσουν τὴν εὐτυ- χία τους, ἀγοράζοντας μιὰ τέ- τοια ψεύτικη κούκλα καμωμέ- νη ἀπ' τὸ ρίζωμα πού ἔμοιαζε τὴ ρίζα τοῦ μανδραγόρα. Τὸν 19 αἰῶνα ἡ ἐπίσημη ἱατρικὴ ἔ- παυσε νὰ μεταχειρίζεται πιά τὸν μανδραγόρα γιὰ ὑπνωτικὸ. Ἀπόμεινε ὁμως λαϊκὸ φάρμακο με μαγικὲς καὶ θεραπευτικὲς ιδιότητες, ὅπως εἶναι πολλὰ λαϊκὰ φάρμακα, πού θεωροῦν- ται «πανάκεια» ὅπως λέμε καὶ χρησιμοποιοῦνται γιὰ ἕνα σωρὸ ἀρρώστειες καὶ γιὰ τὶς πιὸ ἀ- πίθανες περιπτώσεις.

Ὅταν ἡ χημεῖα θέλησε νὰ δοκιμάσει καὶ με πειράματα νὰ ἐξακριβώσει τὶς ιδιότητες τοῦ μανδραγόρα, πάνω στὰ ζῶα πρῶτα καὶ ὕστερα στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, καὶ νὰ προσδιο- ρίσει τὰ συστατικὰ τοῦ μαν- δραγόρα καὶ τὴ δραστηριότητά τους, βροῦθηκε πὼς μιὰ μικρὴ δόσι ἐκχυλίσματος μανδραγόρα

Ο ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ

«Γιὰ ποιὸν γράφω ;»

Εἶναι τὸ κρίσιμο ἐρώτημα πού, θέλοντας καὶ μὴ, θέτει στὸν ἑαυτὸ του ὁ καλλιτέχνης.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπαντοῦν :

«Γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ γιὰ ὅσους μὲ νοιώθουν».

Καί, πραγματικά, ἔτσι εἶνε.

Δὲν ὑπάρχει συνάφεια μετὰ τὴν τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ μεγάλου κοινού. Τὸ μεγάλο κοινὸ δὲν καταλαβαίνει τὸν Παλαμᾶ, δὲν αἰσθάνεται τὸν Σικελιανό, δὲν νοιώθει κανένα ἀπὸ τοὺς ἀξιόλογους πεζογράφοις μας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ γιὰ τὶς λοιπὰς καλὰς τέχνες.

Γιατί ;

Γιατί, ἀπλούστατα τὸ ἔργο των δὲν εἶναι γραμμένο γιὰ τὸ μεγάλο κοινόν· γιατί ἡ τέχνη ἀγνοεῖται καὶ περιφρονεῖται ἀπὸ κείνους πού βασίζουν τὸν πολιτισμό τους στὴν κατάχτηση μόνο ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ καταπολεμοῦν κάθε τάση πρὸς τὸν ἀνώτερο προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου· γιατί οἱ καλλιτέχνες ἀγνοοῦν τὸ μεγάλο κοινὸ πού θανάσιμα παραδέχεται στὴ φοβερὴ πάλη γιὰ τὴ ζωὴ.

Ἔτσι, ὅσο ἡ ἀνώτερη τάξη βάραινε καὶ κλεινόταν στὸν ἑαυτὸ της, ὅσο ἡ μεγάλη λαϊκὴ πλειονότητα χαροπάλευε γιὰ νὰ φυτοζωεῖ, ἄλλο τόσο κ' ἡ τέχνη κλεινόταν στὸν ἑαυτὸ της καὶ χωριζόταν ἀπὸ μιὰ κοινωνία πού δὲν εἶνε ἀνάγκη ἀπ' αὐτήν. Τὰ ἔργα τέχνης συγκεντρωνόταν στὰ κλειστὰ Μουσεῖα καὶ τὰ βιβλία στὶς σκοτισμένους βιβλιοθήκας.

Κι' ὅμως ἡ τέχνη εἶνε μιὰ μορφὴ πνευματικῆς ἐνέργειας πού σκοπὸς της εἶνε «νὰ δώσει στὸν ἄνθρωπο συνείδηση τοῦ μεγαλείου πού ἀγνὸ εἶ μέ-

ἐπιδορᾷ στὸν ὄργανισμὸ τοῦ πειραματόζωου φέροντας ὕπνο, μεγαλύτερη ὅμως δόση διεγείρει τὸ νευρικό σύστημα καὶ προκαλεῖ ὑπερευαισθησία. Ἀπ' τὶς ρίζες τοῦ μανδραγόρα ἡ χημεία ξεχώρισε ἕνα ἀλκαλοειδές, τὴ μανδραγορίνη, πού μοιάζει στὴν ἐνέργειά του μὲ τὴν ἀτροπίνη. Ὁ μανδραγόρας δὲν χρησιμοποιεῖται σήμερα πλὴν ὡς φάρμακο καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του σημασία δὲν παρουσιάζει κανένα ἄλλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Β. Α.

σα του». Ὁ ἀεικίνητος ὄργανισμὸς της δὲ σταματᾷ ἑξακολουθεῖ νὰ λειτουργεῖ, μὲ μόνη τὴ διαφορά πὸς λειτουργεῖ στὸ κενόν, ἀλέθει ἀέρα.

Στὸ τέλος, γιὰ νὰ σωθεῖ, ἀνακηρύσσεται καθ' ἑαυτὴν, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον κ' ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ζυμώσεις πού κατὰ τρόπο φυσικὸ συντελοῦνται μέσα στὴ ζωὴ, κ' ὁ καλλιτέχνης, μὴ βρίσκοντας πούθενά μιὰ ἀνετη θέση, ἀπαρνιέται τὸν πραγματικὸ κόσμον, στρέφει πανικόβλητος τὶς πλάτες του πρὸς τὶς φοβερὲς ἀντιφάσεις πού συγκλονίζουν συθέμελα τὴν κοινωνία καί, καλοπροαίρετος ὑπνοβάτης, ὑπηρετεῖ φαντάσματα στοὺς πύργους τῶν ὀνείρων του. Δὲν εἶνε σπάνιες οἱ περιπτώσεις πού κάνει θρησκεία του τὸν πόνο καὶ τὴν μελαγχολία, ἀφίεται στὸ ἔλεος τοῦ ποιοτοῦ καὶ τῆς μορφίνης, ἐκφυλλίζεται καὶ καταντᾷ στὴ νευρασθένεια, στὴν... αὐτοκτονία. Ὁταν ὁμοῦ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ταλέντο ἢ συνείδησή του εἶνε ἐλαστικὴ, κατορθώνει νὰ βρεῖ τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας κατεβαίνοντας ἐπιτήδεια στὸ ἐπίπεδο ἑνὸς κοινού ἀπὸ καλοζώητους νεαροὺς χασομέρηδες καὶ ρομαντικὲς δεσποινίδες τῶν σαλονιῶν πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν τέχνη μόνο ἀπὸ στομισμὸ δανείζεται συνήθως τὸ θέμα του ἀπὸ τὸ παρελθόν πού ζεῖ νοσταλγικὰ μέσα στὶς παιδικὲς ἀναμνήσεις του, ξελαφρωμένο ὄλοτελα ἀπὸ τὸ μεγάλο βάρος τῆς παρούσας πραγματικότητας— πού φοβᾷται νὰ τὴν ἀντικρύσει, κ' αὐτὸς καὶ τὸ κοινόν του—τὸ διανθίζει μὲ φυσιολατρικούς γλυκασμοὺς καὶ μὲ ξετσίπωτο ἐρωτισμὸ, καὶ τὸ σεοβρίζει στὴν κατανάλωση.

Ἡ φυγὴ ἀπ' τὴν πραγματικότητα εἶνε πλήρης καὶ στὴν μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση.

Ὁ πολιτισμὸς ὅμως ἀπὸ τὴ φύση του ἐνθαρρύνει τὴν τέχνη, γιατί ἡ ἐνέργειά της παρέρχει στὸν ἄνθρωπον μιὰ ἰδέα ὠραιότερη, μιὰ εἰκόνα εὐγενικώτερη, μιὰ φιγούρα πὸ τέλεια τοῦ ἑαυτοῦ του, πρὸς τὴν ὁποία λαχταρᾷ νὰ ἀνυψωθεῖ.

Ἄν ὁ καλλιτέχνης ἀνακαλύ-

πτει κατ' ἀνάγκη καὶ καταχτᾷ νέα ἐδάφη μέσα στὸ σκεπτικὸ βάθος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, μέσα στὸ λαβύρινθο τῆς ἀνθρώπινης σκέψης, τὰ καταχτᾷ γιὰ τὴν ὁλότητα. «Δοῦκες καὶ διαρρηχτὲς ἄκουγαν ἀντάμα τὸ Σαίξπηρ, ἐνῶ σήμερον στὴ Δύση μαζευόμαστε ὅλοι, μόνο ὅταν πρόκειται νὰ γελάσουμε πικρὰ γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ μας μπροστὰ στὴ φιγούρα τοῦ Σαρλό».

Σὲ κάθε μεγάλη τέχνη ὑπάρχει τροφή γιὰ κάθε ὄρεξη. Καὶ γιὰ σήμερον καὶ γιὰ αὐριο. Ἡ ἀπόσταση τῶν τριῶν αἰώνων δὲν μποδίζει τὸ Μολιέρον νὰ ἐπιδορᾷ τὸ ἴδιον κατευθειαν πάνω στὸ μεγάλο κοινόν, ὅπως ἐπιδορούσε ἄλλοτε.

Καὶ τὰ πνεύματα τὰ πρὸ προχωρημένα στὴν ἐποχὴ τους δὲν χάνουν ποτὲ τὴν ἐπαφὴ μαζί της Ὁ Ἰω. Σεβαστ. Βασιῆ ἔγραφε κ' ἠμερινὰ γιὰ τὶς κυριακάτικες ἀνάγκες τῆς ἐνορίας του.

Μὰ ὁ σημερινὸς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, ὁ ζωντανὸς ἄνθρωπος τῆς γενιάς μας, δὲ βλέπει πούθενά στὰ σύγχρονα δικὰ μας ἔργα τέχνης κανένα καθρέφτισμα, καμμιά ἀνταύγεια τῆς ζωῆς του, καμμιά προοπτικὴ τῶν ὀνείρων του, καμμιά ἐνσάρκωση τῆς ἀγωνίας του.

Γιατί ;

Γιατί οἱ καλλιτέχνες μας δὲν εἶνε ρεαλιστὲς. Ζοῦνε ἔξω ἀπ' τὴν πραγματικότητα, ἀδιάφοροι καὶ ἀσυγκίνητοι, ἐνῶ ἡ Τέχνη παίρνει ζωὴ καὶ μορφὴ μέσα στὴν καθημερινὴ βιοπάλη πάνω στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν κατανόηση τῆς πραγματικότητας καὶ τὴ διαμόρφωσή της ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴ συνθετικὴ καὶ συνδυαστικὴ ἐνέργειά του πάνω στὴν δράση.

Ὁ καλλιτέχνης λοιπὸν ἔξω ἀπὸ τὸ ρεαλισμὸ μένει χωρὶς κοινόν κ' ἀπ' αὐτὸ παύει νὰ εἶνε καταχτητὴς, παύει νὰ εἶνε γχορμιστὴς καὶ πλάστης, παύει νὰ συντελεῖ μὲ τὸ ἔργο του στὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ. Γιατί κανένα πολιτισμὸς δὲν εἶνε πραγματικὸς, ὅσο τὰ ἀγαθὰ του δὲ γίνονται προσιτὰ στὴ μεγαλύτερη λαϊκὴ πλειονότητα. Ν. ΚΑΜΑΡΙΑΝΟΣ

Ι ΧΑΝΤΖΑΡΟΥΣ

Ἡ ὑπόθεση τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι ἀνεκάτωμα τῆς ὑπόθεσης τοῦ γνωστοῦ ἀκριτικοῦ «τῆς Λιογένητης» καὶ τῆς παραλογῆς «τῆς κουμπάρας πῶγιε νόφη». Τὸ τέτοιο ἀνεκάτωμα μύθων εἶναι συχνώτατο στὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ πολὺ περ.σσότερο στὰ τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, ποὺ κατὰ τὸν Πολίτη «... ὑπέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἄλλας πολλὰς μεταβολάς, δυσχεραίνουσας τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀρχικοῦ τύπου αὐτῶν. Αἱ μεταβολαὶ αὗται συνίστανται εἰς παρεμβολὴν στίχων ἐξ ἑνὸς ἀσματος εἰς ἄλλο ἢ καὶ ὀλοκλήρων ἐπεισοδίων ἐξ ἑνὸς κύκλου ἀσμάτων εἰς ἄλλον...» (Λαογραφικὰ Σύμμεκτα Α' σ. 246).

Ἰ Χαντζαρούς ἰ Μάντζαρούς τσ' ἰ Χαντζαρουμπαστάρδης (1)

ἰπῆγι κὶ ἀγάπησι καρδάφτη (2) θυγατέρα,
ὄχι καρδάφτη μοναχή, μόνι κὶ ἀρχουντουπούλα.

(Τν ἔστει λοιπόν προυξινιά, τοῖ τσεῖνι δὲν ἰδέχτσι. Τὶ νὰ κάνν, τὶ νὰ κάννι; Δίθτσι γυναικία τοῖ πῆγι.) (3)

Σαράδα μέρις κἀνανι τὴ σκίλα ν' ἀνιβουῖν
κὶ ἄλλις σαράδα κἀνανι τὴ Λυγρη νὰ βροῦνι. (4)

Πῆγαν κὶ τὴν ἦβραν στὴ σκίλα κὶ στικόλιαν.
—«Ὡρα καλὴ ξαδέερφη μου, κὶ ποιὰ 'νι τὰ προικιά σου;
Μὴ ἔστειλι ἡ θειά σου νὰ μὴ δείξεις τὸν ἀητό.» (5)

—«Ὀχι μονάχα τὸν ἀητό, παρὰ κὶ τὸν μιτρίτη.
(Κάτσαν τσ' ἀρχίσαν νὰ κιδουῖν)

—«Ἀδρίτσα (6) τ' βάζεις τ' βιλουνιά, τσ ἀλοῖτσα
[τῆν βγάξεις,

θαρῶ κυρὰ-ξαδέερφη μου τοῦ Χαντζαρού πους μοιά-
[ξεις.»

—«Κὶ τ' εἶν' ἀητός ἰ Χαντζαρούς, κυρὰ-ξαδέερφη μου;»
—«Θαρῶς πους εἶνι κὶ ἀθροῖπους εἶνι κὶ παλληκάρι;
Δὲ θέλου γῶ τὰ δόδια του παλούτσα στὴν ἀβλή μου
νὰ καλιβάνου τ' ἄλουγου, νὰ δένου τοῦ σακκί μου.

Δὲ θέλου γῶ τὴ γούνα του τὴ χιλιουπαλουμένη,
ἄσπις κλουστὲς κὶ κόκκινες τὴν ἔχουνι ραμμένη.»

—«Ἰβράδιασι κὶ ψύχουσι κὶ ποῦ θὰ μείνου καμημένη;»
—«Σῶπα κυρὰ-ξαδέερφη μου κὶ μείνι μὴ τὴ θειά σου;»

—«Ἡ μάνα μου δὲ μ' ἔστειλι νὰ μείνου μὴ τὴ δουλις.
Ἰβράδιασι κὶ ψύχουσι κὶ ποῦ θὰ μείνου καμημένη;»

—«Σῶπα κυρὰ-ξαδέερφη μου κὶ μείνι μὴ τὴ θειά σου.»
—«Ἡ μάνα μου δὲ μ' ἔστειλι νὰ μείνου μὴ τὴ θειά μου.
Ἰβράδιασι κὶ ψύχουσι κὶ ποῦ θὰ μείνου καμημένη;»

—«Σῶπα κυρὰ-ξαδέερφη μου κὶ μείνι μὴ τὴ μάνα.»
—«Ἡ μάνα μου μὴ ἔστειλι νὰ μείνου μὴ τὴ σένα.»

—«Τὶ θέλις νὰ σὶ στρώσου κυρὰ-ξαδέερφη μ';
Θέλεις τὰ μπῆ, θέλεις τὰ τσᾶ, θέλεις τὰ καναβάτα, (7)

γὰ θέλις τὰ κατακόκκινα πόχου γιὰ νυφικᾶτα;»
—«Μηδὶ τὰ μπῆ, μηδὶ τὰ τσᾶ, μηδὶ τὰ καναβάτα,
μόνι τὰ κατακόκκινα πόχους γιὰ νυφικᾶτα.»

(Πῆγαν λοιπόν στρώσαν τοῖ πέσαν. (8) Ἀβγῆ-
ἀβγῆ σκάννιτι ἀφτός φέβγι κρυφά, τοῖ πάγι
κάτου ἀπ' τοῦ παναθύρι τς τσ ἔκανι καντάδα.)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

1) Σὲ παραλλαγές ἄλλων τόπων, ἥρωας ἀφτοῦ τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι, πότε ὁ Διγενῆς καὶ πότε ὁ Χατζάνης. Χαροσιανίτης, εἶναι κείνος ποὺ κατάγεται ἀπ' τὸ Χαροσιανὸ θέμα (τὸ μεσιανὸ τμήμα τῆς Καππαδοκίας) τὴν πατρίδα τοῦ Διγενῆ, ποὺ ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ κάποιο στρατηγὸ Χαροσία. Τ' ὄνομα παραφθαρμένο βρίσκεται σὲ παραλλαγές καὶ ὡς Χατζάνης, Χατζανάκης, Χαντζανῆς, Χαντζανάκης κλπ. (βλ. Πολίτου ὁ. π. σ. 246). Κὶ ὁ δ. κός μας λοιπόν «Χαντζαρός» ἀσφαλῶς εἶναι παραφθορὰ τοῦ «Χαρσιανίτης», ποὺ κατὰ πᾶσα πιθανότητα, ἄσχετο ἀπ' τὸ ὄνομα ποὺ κάθε παραλλαγή ἀναφέρει, εἶναι

ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας, μὰ καὶ σ' ἀφτόν ἀποδίνεται τὸ ἐπεισόδιο τοῦ τραγουδιοῦ.

2) Δυνατοῦ, σπουδαίου, ποὺ ἀνάφτει καὶ καίει καρδιές.

3) Ἡ τέτοια παρεμβολὴ πεζοῦ ἀνάμεσα σὲ στίχους, συναντιέται κάπου-κάπου σὲ Λεσβιακές παραλλαγές δημοτικῶν τραγουδιῶν. Τὸ πεζὸ αὐτὸ συμπληρώνει τὴν ὑπόθεσιν καὶ τῆς δίνει συνοχή. Τὸ φυσικότερο βέβαια εἶναι πῶς, ἀρχικά, ὅταν τὸ τραγούδι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο ἦρτε καὶ στὴ Λέσβο, ὑπῆρχε στίχος ποὺ σιγά-σιγά ξεχάστηκε, καὶ, γιὰ νὰ μὴ μείνι χάσμα στὸ νόημα, ἀντικαταστάθηκε, ἀπ' τὴς πηγὲς ποῦξαιραν περίπου τὴν ὑπόθεσιν, μὲ πεζό. Ἄν ἡ Λέσβος ἔβγαζε «ποιητάρηδες» ὅπως ἡ Κύπρος κ' ἡ

—«Στὴ γκλίνη ποὺ κοιμούμουνα στὴ στρώση ποὺ κυ-
[λιόμταν,
τοῖ κόρη ποὺ περέλαβα τσ εἶχα στὴν ἀγκαλιά μου.»

Ἡκοὶ ἡ Λυγρη τοῦ τραγοῦδ', γυρίζ' δίπλα
τς βλέπ', ἔλιπ. Πιτυγιέτι στοῦ παναθύρ, τὶ νὰ
δεῖ; Τοῦ Χαντζαρού.)

—«Στὴ γκλίνη ποὺ κοιμούσουνα, στὴ στρώση ποὺ κυ-
[λιόσταν
τοῖ στούλα ποὺ περέλαβις τσ εἶχισ στὴν ἀγκαλιά σου.»

—«Σὰ δὲ μπιστέβγεις μάτια μου, πᾶνι ἀνιξὶ τοῦν
[οῦλά σου
σκάλιξι τὰ νυφικᾶτα σου κὶ δὲ τὴ μαρθητιὰ σου.

(Ξαναπάγι λοιπόν μέσα, βλέπ' τὰ στρώματά
τς τοῖ βάζ' τς φουνές.)

—«Ἀκούσιτι γειτόνισσις κὶ σεῖς γειτουνοπούλις,
τὶς μάνις μὴ μπιστέβγιτι ποὺ γίνουντι ρουφάνις. (9)
Πιοικαλῶ σὶ Χάντζαροι, γυναικία νὰ μὴ πᾶσις.» (10)

—«Τὴ γΚυριακὴ πανδεβουμι κ' ἔλα νὰ μπεῖς κουμ-
[πῆρα.»

Σαράδα ὄρις λούζουλιαν, σαράδα χινηζόδιαν.
Βάζει τὸν ἥλιου πρόσσουπου κὶ τοῦ φγγιάφ' ἀτηῆθι,
κὶ τοῦ κουράκου τοῦ φτῶ βάζει καμαρουφροῦδι.

Πέρνει τὶς βᾶγες (11) ἀπ' τὴ μιά, τὶς βᾶγες ἀπ' τὴν
[ἄλλη,
νὰ μὴ δνὴ δεῖ ἰ κουρνιφτός (12) κὶ τὴ μαβρίσ' ἰ γῆ-
[λιους.

—«Ἐχεις κ' πόδια νὰ σταθεῖς κὶ μοῦτρα νὰ τιλά-
[ξεις (13)

κὶ χέρια γουργουλιστικά (14) τὰ στέφανα νὰ πιᾶσεις;»
—«Ἐχου κὶ πόδια νὰ σταθῶ κὶ μοῦτρα νὰ τιλάξου,
κὶ χέρια γουργουλιστικά τὰ στέφανα νὰ πιᾶσου.»

Παπάς τὴν εἶδι κ' ἔσφαλι, διάκους κὶ διμουνίσθη,
κὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα χᾶταν τοῦ κυργιαλέησου,
κὶ γὶ καμημένους ἰ γαιτρῶς ἔπιτι κὶ λιγῶθη.

—«Ψᾶλλι παπά μ' σὰ μπόψαλις, διάκου τὰ καλα-
[μάρχας, (15)

κὶ σεῖς μικρὰ διακόπουλα βαπτᾶτι τὰ χαρτιά σας;
κὶ σὺ καμημένι μου γαιτρῶς τί ἔχεις κὶ λιγῶθης;»

—«Παπά μ' ἂν εἶσι Χρ.στιανός κὶ ἂν εἶσι βαφτι-
[σμένους,
σὺ' ἔβγανι τὰ στέφανα κὶ βάλτα στὴ γκουμπᾶρα.»

(Λέγι λοιπόν ἡ νόφη)

—«Σὰν ἔλειπι τοῦ σουλιμά (16) τοῦ δουλιου κουκκι
[νάδι,
δὲν ἄξιξι ἡ μούρη σου μὰ σκίζα (17) παξιμάδι.»

—«Δὲν εἶν' ἀποῦ τοῦ σουλιμά μὴδ' ἀπ' τοῦ κουκκι-
[νάδι,
μόνι ἰ Θιός μὴ τν ἔδουσι ἰμὲ ἀφτὴ τὴ χάρη.»

—«Καλῶς τῆνι τὴ γκόρη μου...
κουμπᾶρα γῶ τὴν ἔστειλα, κὶ νόφη κατιβαίνει.» (18)

[Ἀπ' τὸ στόμα τῆς Μαρίας Μωραϊτέλλη,
Μυστεγνιώτισσας, 65 χρονῶ, ποὺ τῆμα-
θε, ὅταν ἀκόμη εἶτανε παιδί, ἀπ' τὴ Μυ-
στεγνιώτισσα γρηὰ Λαλιτοῦδα.]

(ΣΥΛΛΟΓΗ ΒΑΓΓΕΛΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ)

Κρήτη, ἀσφαλῶς θὰ ξαναφτιά-
χνουνταν καινούριος στίχος στὴ
θέση τοῦ ξεχασμένου, καὶ δὲ θὰ
παρουσιαζόταν τὸ τραγούδι τῶ-
ρα μ' ἀφτὴ τὴ μορφή Ἡ Λέσβος
ὅμως τέτοιους «ποιητάρηδες» δὲν
ἔχει. Ὁ Πολίτης λέει πῶς «...κὺ-
ριος χαρακτῆρ τῶν ἐπικῶν ἀσμά-
των τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (καὶ
στὴν περίπτωση τὴ δικῆ μας γιὰ
ἐπικὸ τραγούδι ὁ λόγος) εἶναι ἡ
ἐπικράτης τοῦ δραματικοῦ στοι-
χείου ἐν αὐτοῖς. Ὁ γοργός διά-
λογος καὶ ἡ παρασιώπησις τῆς
εὐκόλως ἐκ τούτων νοουμένης
δράσεως εἶναι οὐσιώδεις γνώρι-
σμα τῶν ἀσμάτων...» (Λαογρ.
Συμ. Α σ. 256). Πιθανὸν λοιπόν
καὶ νὰ μὴν ὑπῆρχε στίχος στὴν
παραλλαγή ποῦρτε στὴ Λέσβο,
καὶ νὰ βγαῖνε τὸ νόημα ἀπ' τὴ

συνέχεια. Και για εύκολια κατανόησης μήκανε στη μέση συμπληρωματικά λόγια σέ πεζό.

Πιθανό όκόμε και τοῦτο: Ἡ ἀρχική σύνθεση τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν συνοδεύονταν μέ μουσικό μέλος, πού σιγά-σιγά και μέ τόν καιρό ἔπεσε σ' ἀχρηστία, κ' ἔτσι τώρα τό κάθε τραγοῦδι πήρε τή θέσι τοῦ παραμυθιοῦ στό λαό,—τούλάχιστο στή Λέσβο ὅπου τό παραμῦθι ἔχει μεγάλη πέραση—και σάν παραμῦθι ἀκούγεται διαβαστά ἀπό τό στόμα του. Μήπως λοιπόν ἀπό διάθεση νά τό πλησιάσουν περισσότερο στό παραμῦθι οἱ πηγές, ὀρισμένου στίχους ἑνός τραγουδιοῦ τίς ἀντικαταστήσανε σιγά-σιγά μέ πεζό;

Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμη πῶς τό πεζό τοῦ «Χάντζαρου», κάθε φορά πού τό ξανάλεγε ἡ πηγή, τό ἀλλάζε στίς φραστικές λεπτομέρειές του χωρίς ὄμως κ' ἡ ἔννοια ἤ, οἱ λεπτομέρειες τῆς ὑπόθεσης νά παθαίνουν τίποτα. Ἀκριβῶς ὅπως γίνεται και στήν κάθε ἐπανάληψη παραμυθιοῦ ἀπό μίαν ἴδια πηγή. Πάντως μ' ἀπόλυτη εἰλικρίνεια μοῦ βεβαίωσε ἡ Μωραϊτέλλη, πῶς κ' ἡ γριά Λαλιτούδα ἀπ' τήν ὁποία κ' ἔμαθε τό τραγοῦδι, ἔτσι σάν παραμῦθι ἔβαζε ἀνάμεσα στούς στίχους τό πεζό.

Ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Διευθυντής τῆς «Λαογραφίας» κ. Στίλιων Κυριακίδης, τοῦ ὁποίου τή γνώμη ζήτησα, μοῦστεῖλε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση: (4 Μαΐου 1943). «... Ἡ παραλλαγή, τήν ὁποῖαν μοῦ ἀποστέλλετε, παρουσιάζει τό πολύ σύνθητες φαινόμενον τῆς ἀποουθενέως ἑνός διηγηματικοῦ ἄσματος. Τά διηγηματικά ἄσματα, τά ἐπύλλια, κινοῦν τό ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ ὄχι μόνον διὰ τήν μουσικήν των και τό συναισθηματικόν των περιεχόμενον, τό ὅποτον εἶναι ὀλίγον, ἀλλά και δι' αὐτήν ταύτην τήν ἐκτιθεμένην ἐν αὐτοῖς ὑπόθεσιν και κυρίως δι' αὐτήν. Ἐπειδή δέ εἶναι συνήθως μακρά και ἀπό πολλοῦ ἔπαυσαν νά ἔχουν εἰς τήν ζωὴν τοῦ λαοῦ τήν θέσιν, τήν ὁποῖαν εἶχαν ἄλλοτε, σιγά-σιγά λησμονοῦνται πολλοί στίχοι. Διατηρεῖται ὄμως εἰς τήν μνήμην τοῦ λαοῦ ὅπως ὁποῦτε ζωηρά ἀκόμη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἄσματος. Διὰ τοῦτο και οἱ λησμονηθέντες στίχοι ἀναπληρώνονται διὰ πεζῆς διηγῆσεως ὅπως-ὅπως. Τό πρᾶγμα μάλιστα ἔχει ἐνλίτε προχωρήσει τόσο πολύ, ὥστε ὀλόκληρον τό ἄσμα μεταπίπτει εἰς διήγησιν πεζήν, εἰς παραμῦθι, εἰς τό ὁποῖον σποραδικῶς παρεμβάλλονται και μερικοί χαρακτηριστικοί στίχοι, οἱ ὁποῖοι διὰ τόν ἕνα ἢ τόν ἄλλον λόγον δέν ἐλησμονήθησαν. Τό ἴδιον ἄσμα τῆς Λιογέννητης, τοῦ ὁποῖου ἔχετε ὑπ' ὄψει σας, εὐρίσκειται εἰς τὰ παραμῦθια, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ὁ Ριο, ὡς παραμῦθι μέ ἐλάχιστους ἐγκατεσπαρμένους στίχους. Ὡστε ἔχομεν και κατηγορίαν παραμυθίων, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἐκ διηγηματικῶν ἄσμάτων...»

ΘΥΜΗΣΗ

Ἐφές, τοῦ νοῦ μου ἡ θύμησι, σάν ὄπως μιά φορά, λαχταριστά στολίστηκε τῆς ὄψης σου τό μῦρο, γλυκόχαρα ξετίναξε τὰ δύο τῆς τὰ φτερά, κί' εὐδίασθη ἡ ἀνάσα σου ξεχύθηκε τριγύρω.

Και συλλογίστηκε μέ τόση γλύκα ἕνα καιρό, πού ἀκόμα ὡς τώρα, εἶν' ἡ θωρία μου πονεμένη, κί' ὕστερα... μ' ἕνα καράβι ἐτράνεψες θαρρῶ, και στή καρδιά μου ἐρμήνεψα ἀπό τότε νά προσμένει.

Κί' ὡς, τό πικρό τραγοῦδι μου νά σβῆσω δέν μπορῶ, στό μαῦρο κῶμα τόστρωσα γιά νά στό τραγοῦδησι σάν ἔρθει σ' ἀκρογυάλι σου πού τόσο λαχταρῶ!... και μοῦταξε, στά πόδια σου πῶς θάρτει νά τ' ἀφήσει.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΥ

Η ΔΗΜΝΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΠΙΟΝΟΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΣΜΟΥ

Μέσ' στήν αὐλή σου θέριεψαν τὰ φύλλα ἀπ' τό λουλούδι, πού τόσο τό καμάρωνες, περήφανα, στή γλάστρα. Πῆρε ἀπ' τόν ἥλιο ζεστασιά και ρίγος ἀπό τ' ἄστρα κί' ἀπλώθηκε, σάν πράσινη νυφοῦλα κί' ἄγγελοῦδι. Μέσ' στήν καρδιά μου ὠρθώθηκεν ὁ πόνος και ἡ θλίψη και τήν ἀγάπη μάτωσε τοῦ χρόνου τό μαχαίρι. Ὅλο κατάρα ὁποῖου σκληρά μᾶς χώρισε τό χέρι. Εἶναι πολύ γιά μιά ψυχή τό ταῖρι νά τῆς λείψει

[Ἀπό τή συλλογή τοῦ Λημνίου κ. Δ. ΒΕΝΕΤΟΠΟΥΛΟΥ πού κυκλοφόρησε στήν πόλη μας.]

4) Γιά νά δείξει πόσο μέγας κί ἀτέλειωτος εἶταν ὁ πύργος τῆς.

5) Κέντημα μέ σχέδιο τόν ἀητό. Ὁ στίχος δίχως κανονικό μέτρο. Ἡ πηγή μ' ἔφρησε νά καταλάβω πῶς δέ θυμότανε καλά. Τό ἴδιο και στούς στίχους 12, 18, 21, 24, 27, 63.

6) Σάν ἀντρας, πού δέ ξαίρει νά κεντήσῃ.

7) Προικιά λογιῶ-λογιῶ.

8) Στήν παραλλαγή «τῆς Λιογέννητης» πού δημοσίεψε ὁ Πολίτης στίς «Ἐκλογές», ὑπάρχει τοῦτος ὁ στίχος:

Ὅλονυχτίς κοιμούντανε σάν δυό
[γλυκῶ ἀδεοφάνια
και πρὸς τὰ ξημερώματα σάν τᾶ-
[γρία πουλάκια.

Βλ. τήν παραπομπή 3.

9) Ὑποτίθεται ἀνοχή τῆς μάνας τῆς. Σέ μιά Κρητική παραλλαγή, ὁ ἥρωας τοῦ τραγουδιοῦ ὅταν ντυμένος μέ γυναίκια ροῦχα πῆγε στό σπίτι τῆς κόρης, παρουσιάστηκε πρῶτα στή μάνα τῆς και συστήθηκε γι' ἀνηψιός τῆς. Και κείνη:

«Πάρε τήν ἀξადέρφη σου και κάμε

[τση ῥαέτι,

Ὅσάν ἀπού' στε ἐδικοί και σφι-

[χταγκάλιασέ την.

Πάρε τήν ἀξადέρφη σου νά πᾶ νά

[κοιμηθῆτε,

Ὅσάν ἀπού' στε ἐδικοί νά σφι-

[χταγκάλιασῆτε.»

(Βλ. Ἀριστείδου Κριάρη, Κρητικά ἄσματα κτλ. Ἐν Χανίοις 1909 σ. 15.)

Ἡ δική μου πηγή δέ θυμόταν λεπτομέρειες ὡς πρὸς τό σημείο ἀφτό. Μονάχα σάν ἐπέμεινα νά μοῦ ἐξηγήσει τό στίχο, φόνηκε πῶς κάτι ἤξαιρε και πῶς ὁ Χάντζαρος πρῶτα πῆγε στή μάνα τῆς κόρης και συστήθηκε, και κα-

τόπι βρῆκε τή Λυγερή».

10) Ὡς τό στίχο ἀφτόν, ὁ μῦθος εἶναι μέρος ἀπ' τό μῦθο τῆς «Λιογέννητης» πού κατά τόν Πολίτη «... πολλὰς και ἐν ταῖς λεπτομέρειαις δεικνύει ὁμοιότητας πρὸς τήν σκανδιναυικήν παράδοσιν τοῦ Χάγβαρδ και τῆς Σίγνης, τήν ὁποῖαν διηγῆται ὁ χρονογράφος Σόξων ὁ γραμματικὸς (Δανὸς Ιστοριογράφος και Λαογράφος 1150—1216 μ. Χ.) και πρὸ πάντων πρὸς τὰς διασκευὰς τῆς παραδόσεως ταύτης ὑπὸ σκανδιναυικῶν δημοτικῶν ἄσμάτων («Ἐκλογαί» προλόγισμα τοῦ τραγουδιοῦ «τῆς Λιογέννητης»). Ἀπό κεί πιά και πέρα μπαίνει στή μέση κί ἀνεκατέβεται ὁ μῦθος τοῦ τραγουδιοῦ «τῆς κουμπάρας πῶ-γινε νύφη».

11) Δοῦλες, ἀκόλουτες.

12) Δέν μπόρεσα νά ἐξακριβώσω τή σημασία του. Πιθανό: κουρνιαχτός. Ὅταν γιά πρώτη φορά ἡ πηγή μοῦπε τό τραγοῦδι, ἀπάγγειλε τή λέξη «κουρνιαχτός», ἐνῶ ὕστερα ἀπό καιρό πού τήν ξανάβαλα νά μοῦ τό πεῖ, τήν ἀπάγγειλε «κουρνιαχτός».

13) Κοιτάξεις.

14) Γοργοκίνητα.

15) Ἀπ' τό «κανοναρχῶ», «τά κανοναρχιοματά σου». Διαστρέβλωση τῆς λέξης.

16) Πασάλημα, κοκκινάδι γιά τὰ μάγουλα.

17) Ἐνα κομμάτι, ἀπόσχιμα ξύλου: «κίτσα διαδιοῦ».

18) Τό τραγοῦδι τοῦτο μαζί μ' ἄλλα, μοῦ ζήτησε τήν ἀδεια και τ' ἀντέγραψε ἡ Γερμανίδα Κυρία Ἐδβίγη Λύντεκε, ὅταν στά 1937 γυρίζοντας τήν Ἑλλάδα γιά νά μαζέψῃ τραγοῦδια δημοτικά, πέ-ρασε κί ἀπ' τή Μυτιλήνη.

Γι χαρά ντ Στιφανέλι ίνταν, άμα ίβριτσι ντου πάπουτ α χαρπυιάς, (1) α κατς δίπλατ τσ' ούλου α ντου ρουτά.

—Γιατί πάπου, βάγις πρότα του μαρουτ, τσ ίστιρα τ' ασκάγια ;

Αναγκάζνταν πλια τσι τσοσ, α τ' δινι α καταλαβένι, τσι να τ κρινι, για του κάθε αφ (2) τι ασκάγια χαρπυιάζόντιν, τσι τι γέμους πρεπ.

Τ' ίλιγι τσι για τ' αβλάντζια (3).

—Σ' τα πιταχτά, πρεπ ν' αμου- νιάγις κανε διο πθαμέσ γιο μπρου- στα, ντου λαγό, να ντουν αφίνις να στρως ντου δρόμουτ, τσ άμα κουντουσταθί, νατοχίνις πας του τσιφάλι, γι πέρκα πάλι, πρότα- πρότα απολόνη, τσ ίστιρα στρουνι, ος για ντουν αλλπό, μο τσι πιτά- χτι, α μι χάνις τσιρό, τράβα τουν, τσ α ντιογιάσ, καλά, ίδιμι ντου χάνις απι μπρουστάς.

Έφτα πλιά, ίνταν ι ψιτ να τ' ακού.

Γι πάπουσ τ ντου προυστατίβγι τσι ντουν ίχι πάντα μαζίτ, γιατί άμα σκουρέθται γι πατέραστ, ντουν άφσι μουρό πράμα. Μνια μέρα ντου πύρι μαζίτ, τσι ε του αφ (2), τσι τ' έδιξι τα τριτία τς αβτζου- σίνις.

Άμα τράνιψι του Στιφανέλι, γί- νιτσι φόρτσουσ αβτζίς (4).

Καταπ λέγι γι λόγουσ, —τζίνις παγένη τον πράμα (5)—έμαθι ούλα τα κατατόπγια, τσι τα γιατάχγια του κάθε νουσ.

Όγιουσ ίθιλι πέρκα για λαγό, στου Στιφανέλι τα παράτζιλνι, τσ ίβγαζι του φουμίτ, τσι πέρνα μιτ μάνατ, εα τσι ε τα πρότα ντουν.

Παλικάρ βλέπς τσι τυχίνις, ού- λις γι κουπέλις ντου ρουτιβγόνταν, ίσα που τα ψίζαν μι μνια ουρασιά, τσι στριφανουδούκαν.

Γι Ουρασιά, μο τσι ντουν έβαλι ε του τσβαλι, ντου ζάλιζι, τσι τ' έπριζι του σζοτ, τσι καλά τσι ζόνι, να τς κανι μπουά απ' ατζιδ, τσι τ' ίλιγι.

—Κάνιμ τσι μόνα, έφτου τ' α- ζουμένου, μνια που ν'ι μόδα !

Παράδις ε θα δόζουμι για, να που εσκουτόνις ντ κόζιμ τ' ατζιδια τσι τα πλις ;

—Βρι γινέκα, εν ίνι πρέπουν ετ' μας, έφτα τα πράματα.

Πγι ίμιτσι μις, Χουντρί, Κου- μιλιδις, για Αλέξινις ;

Γι καθένας οτ αξίξ !

—Ες λέγου, αμ να π' τουν έβαλι τσι τι τάδι πγια !

—Έφτινι εν έχι μνιαλουμένου τσιφάλι.

—Αμ γι Δασκάλα ;

—Γι Δασκάλα κουνπάζιτσι ε τα γράματατς, πάτσι ξιγιλάσ τσι κα- νέναν.

Έφτου του τρουπαρέλι τού ψέλ- ναν, πάσα μέρα.

Άμα κατάλαβι γι Στιφανίς πους θα γίνταν πατέρας, για να τ κα- λουπιάς, τοίπι μνια μέρα.

—Άντι, μι του καλό α κάνις γιο, α ε κάνου τσι γο του θέλιμας. Αμ ντ χαράτς, νόντιψι α πιτάξ'.

Α μίν τα πουλιουλουγούμι, έξου- ρι να γινίσι αγουρέλι. Ένα μου- ρέλι μο να του θουράς, μπαμπα- κέλι τσι ζγουρόμαλου.

Άμα τράνιψι, μνιάν αβγι, σκό- νιτι, περνι μο του φνελι (6), πού του νουμάτζι «Σούστα» τσι τούχι μο για τ' ατσίδγια, τσι τράβιζι. Έχι τσ έναν άλλουν μουγάλουν στσίλου, ντου «Καπλάνι» για του χουντρώ του αφ.

Έτσινι ντ μέρα φένταν εαν α- νίμπουρους, τσ ε ντου μπύρι μαζίτ, μνια που ε ντου χαρπυιάζνταν, να ξικουραστί τσόλας. Ουλι ντ μέρατ ντ έφαγι, ίσα π' να του καταφέρ τ ατζιδ, μο τσι μο, μι εακατέψ ντ προυβιάτ.

Γι Ουρασιά πλια απ' ντ χαράτς, ούλου του μουρό ξεζαζι, τσ του ιτάντιβγι. Του χούβγι, τσ ίλιγι τριγδετά.

—Δούτιτου του Ζιμπλιπδέλι τ' άζπρουσα ντου μπαμπακέλι.

Δούτιτουν ντου γιόκα μου τσι ντου μουεζουγιόκα μου.

Δούτιτουν ντου κανακάρ που ντου πλο, μι μαγαρτάρ.

Τσι γι Καπλάνις, εα να κατα- λάβνι πους ίνι μουρό τ' αφιντι- κούτ, πίδα τσ αρχιόνταν μαζίτ' τσι τό γλιφι, πας τα χιρέλια, τσι πας τα πουδαρέλια.

Μπρους επινί κουντα (7), απου- τσιμίθτσι του μουρό.

Τό θιτσι μες γκούνιατ, που τν ίχαν μες του κατιβατό (8) τσι του σισέπας; μένα ειντουνέλι.

Εάπλουσι τσι γι Καπλάνις απου δίπλατ, εα φίλακας ντ μουρού.

Άμα τα ξεζαζι ούλα γι Ούρα- νιά, ίπι μι ντου νουτς.

—Θαν έρτ του βραδ κουραζιμέ- νους γι άντραζιμ αμ του αφ, ας τ' έχου χαζιζίκουν ντου καφέτ.

Λουγιάξ', εν ίχι αλιζμένουν, πλά- λιζι να παρ ντου μίλου τσι γιτό- νιζατς ν' αλέσ.

Βγένι απ του πουρτί, π' αβλι- ζόνταν μι του μαχισαδέλιντου, για να γιρεψ απ του παναθίρ μνιανίς, πού βλιπι μέσα, ντου μί- λου ντουν.

Πγιάζαν αφλουγι απ του πανα- θίρ, γι μνια κουβέντα φερνι ντν αλι, εσκουτινιάστσι.

Έρι του Στιφανέλι, ανίγι, μπενι μέσα, εσκουτνά.

Φουνάξ, τίπουτας, τραβά ένα ερίρτου, ανάβγι ντ λάμπα που κρέμνταν ετου ετίλου μες ντν α- βλι, λουγιάξ' μες του κατιβατό (8) γι Ουρασιά λιπ. Γι Καπλάνις λα- χανιαζμένους μιτ γλόσα πιταμένι οζου, καταματουμένους.

Γι κουριλού (9) που χαν απλου- μένι μες του νουνταδέλι (10), μνια κβαρδούλα ε του μπουτζάκ (11).

Γι μισαλούδα που χαν απλου- μένι πας του τραπιζέλι, τσ ίχαν απάνου, τα τούτα τσίνα ντ μου- ρού, τραβγμένι, τσι πιταμένα ούλα κάτου. Βζάζτρις, κδουνίζτρις, τζι- ζβιδέλια (12).

Του ειντουνέλι ντ μουρού, κα-

ταματουμένου, τσι του πουδαρέλιτ ακόμα που φένταν, ματουμένου. Ουγγίντσι ! (13).

—Ος φένιτι ίπι—γιατί καλό ε βαξ κανένας ε του νουτ, τέγις ό- ρις,—θα λίζαζι γι Καπλάνις, τσ έφαγι του μουρέλιμ. Έν απουκότα, α πα α του ξιστσιπάς !

Αρπά γιανιιάς ντου τσιφτέτ (14) τσι ντου εκότουσι.

Γι Ουρασιά απ' του πριβουλέλι, ακού ντ τριτάσ, αλουζούσουμ μουν- τάρ (15) μέσα, βριζτ ντουν άγ- τρατς τσι βάζτα ακόμα του τφέτσ ε τα χέριατ.

—Βρε άντρα, τι έκανις ; εκό- τουσις κανέναν ! τσι πέφτ πας ντ κούνια ντ μουρούτς εα παλαβί τσι τ' αρπά ε τα χέριαις.

Του μουρό τρούμαζι, νιόσι άγκου- ρα, τσ αρχινά τα κλιάματα.

Του Στιφανέλι απόνι ξικουλου, τσ εν ίστιρι τι να πι. Έπι μο.

—Ζουντανό ίνι του μουρέλιμας; —Χόματα ε του ετόμας, τί ί- θιλις ; Έο τσι γιρό !

Του βλέπαν απ' ντι μνια, του βλέπαν απ ντν αλι, βλέπιν του πουδαρέλιτ του ματουμένου, ίνταν γλίψμου τι σλιού.

Απουρούσαν τσ ε ξεραν τι γί- νιτσι.

Άμα ενίταν κουνιάτ, ρίζαν μνια ματιά τσι ε τουν Καπλάνι, που τσιλουόθα ακόμα να παραδόσ, χουμένους ε τα έματα.

Μι του τιζάρτζια πό κανι τα πουδάρατ, γκούντζι ντ κουριλού (9) τσι φάνιτσι μνια ουρά φδίσα !

Ξιστσιπάζιν τι να δουν ! Ένας φίδαρους ίσα μι μνιαν ουργιά !

Τότσιουσ καταλάβαν τα διατρέ- ζαντα.

Ος φένιτ, μο (16) τσ άνιζι του πουρτί γι Ουρασιά, μουντάρσι (15) μέσα του φιδ, τσι τράβα ουλου- σινέ (17) κατά του μουρό Γι Κα- πλάνις, έχάσι τσιρό—φίλακας για πιστός—πάλιψι μαζίτ, ος που α του καταφέρ, κάναν ντου κόζιμουν άνου κάτου.

Άμα του εκότουσι, του σισέπαςι μιτ καρπέτα ος φένιτι, ίστιρα μι του ματουμένου ετόμα τράβιζι του ειντουνέλι ντ μουρού κατασέφραλα α μι φέντι, τσ άμα τα τέλιουσι ούλα, τό γλιψι πας του πουδαρέλι, τσι ξικουράζνταν, τσ απάντιχι του άφιριμ !

Του Στιφανέλι, χτίπα του τσι- φάλιτ τσ ίλιγι.

—Άχ τι έκανα, άχ τι έκανα, αμ ν ανατσιφαλάδα ! !

Ούλουζ γι μαχαλάς κβανίστσι α δουν τι έτριζι. Ντου παριγουρού- σαν ούλις τσι τ λέγαν.

Σονι που νι του μουρέλιζας γιρό, τσ ος για στίλου, ανιστινις άλλουν.

—Αμ Καπλάνις, ε θαν ίνι !

Γι Ουρασιά, ίστιρα απ' έφτα, μίδι ξανέκανι κουβέντα για μπου- άδις !

Μίτρους

1) Νά γεμίζει χαρτοδοεσ. 2) Κυνήγι. 3) Για τόν τρόπο τοϋ κυ- νηγιου. 4) Σπουδαίος κυνηγός. 5) Ο καθένας άκολουθά τό έ-

ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ΗΜΩΝ ΕΜΠΙΠΡΑΜΕΝΩΝ...

Για την παρακολούθηση της πνευματικής κίνησης της Αθήνας αναδημοσιεύουμε από τὰ «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τῆς 1ης Μαΐου περικοπὲς μιᾶς μελέτης τοῦ κ. Βασ. Λαοῦρδα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Μ. Καραγάτση, οἱ ὁποῖες ἔχουν γενικώτερο ἐνδιαφέρον :

«... Ἀνήκει κι αὐτὸς στὴν περίφημη «γενιά τοῦ 1930», στὴ γενιά ἐκείνη, πού ἦρθε μὲ πολὺ θόρυβο καὶ πού ἀποχωρεῖ τώρα σιωπηλά, ἀφαιώντας πολλὴ στάχτη στὴν ψυχὴ μας. Ἡ «γενιά τοῦ 1930» οὔτε τὴ γλώσσα καλλιέργησε, οὔτε μορφὴ ἐπιδίωξε, οὔτε ἰδανικὰ πρόβαλε, οὔτε στὸ χῶμα τῆς ρίζωσε, γι' αὐτό, ὅταν ἦρθε ὁ καινούσιος πόλεμος, διαλύθηκε εἰς τὰ ἔξ ὧν συνετέθη». «Ὁ κ. Μ. Καραγάτσης εἶναι, κατὰ τὴν κοινὴ γνώμη, «ρεαλιστὴς συγγραφέας». Ὁ χαρακτηρισμὸς εἶνε σωστός. Ὁ κ. Μ. Καραγάτσης ἔχει κάνει μιὰ σπουδαία ἀνακάλυψη: Ὑστερ' ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 1914—1918, ὕστερ' ἀπ' τὴν περίφημη «ἀνησυχία» τοῦ μεσοπολέμου, πρὶν ἀρχίσει καὶ ἐνῶ ἀκόμη συνεχίζεται ὁ δεύτερος πόλεμος, ὁ κ. Μ. Κ. ἀνακαλύπτει (ἐπὶ τέλος!) τὴν πραγματικότητα. Ἡ ἀλήθεια εἶνε βέβαια πὼς τὴν πραγματικότητα τὴν εἶ, ἀν ἀνακαλύψει κ' ὅλα πολὺ πρὶν ἀπ' τὸν κ. Μ. Κ. οἱ συγγραφεῖς τοῦ τέλους τοῦ 19 αἰῶνα καὶ ἔτσι θὰ ἦταν κάπως μάταιη δουλειὰ ὅλη ἡ δουλειὰ τοῦ κ. Μ. Κ., ἂν ὁ συγγραφέας τοῦ «Γιούγκερμαν» δὲν εἶχε τὴν τύχη νὰ ἀνακαλύψει τὴν πραγματικότητα ἀπὸ μιὰ σκοπιὰ κάπως ἀπρόσιτη ὡς τώρα : τὴ σκοπιὰ τοῦ Ἀντιλερ καὶ τοῦ Φρούντ. Ὁ κ. Μ. Κ. εἶνε ψυχραὶ οὖν ρεαλιστὴς συγγραφέας, κ' ἀκριβῶς γι' αὐτὸ πιστεῖται, καὶ μαζί του, τὸ πιστεύουν κ' ἄλλοι πολλοί, πὼς εἶνε ὁ πρὸ συγχρονισμὸς ἀπ' ὅλους τοὺς «συγγραφεῖς» μας. Ὡς τώρα ξέραμε μιὰν ἄλλη πραγματικότητα : τὴν κοινωνικὴ. Ὁ κ. Μ. Κ. ὅμως προβάλλει ἄλλη, διαφορετικὴ ἀπ' τὴν κοινωνικὴ, προσδιορισμένη τὴν ἰδίαν ἀπὸ τὸν βιολογικὸ ὄργανισμό τοῦ ἀνθρώπου.

«Τὶ νὰ λέει ἄραγε γιὰ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα ὁ κ. Μ. Καραγάτσης;» «Τὶ θὰ ἔλεγε, ἂν ἕνας κριτικὸς τοῦ ξετίναζε τὸν Γιούγκερμαν λέγοντας πὼς δὲν ἔγινε, ἐπειδὴ εἶχε ἰσχυρὴ βιολογικὴ ιδιοσυγκρασία, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔζησε μέσα σὲ οἰκονομικοκοινωνικὴ συνθήκη, πού κατ' ἀνάγκην τὸν ἐφταίαν ἔτσι; Τὶ θὰ ἔλεγε, ἂν ἕνας κριτικὸς ξετίναζε δλόκληρο τὸ ἔργον του, λέγοντας πὼς ὁ κ. Μ. Κ. γράφει, ὅπως γράφει, ὄχι γιατί ἔχει τὴν α' βιολογικὴ ιδιοσυγκρα-

σία, ἀλλ' ἐπειδὴ μεγάλωσε καὶ ἀνατράφηκε σὰ συνειδητὸς ἄστος; Εἶμαι βέβαιος πὼς μιὰ τέτοια κριτικὴ θὰ τὸν ἀποστόμωνε ὀριστικά, ἀλλὰ ὁ κ. Μ. Κ. εἶχε τὴν τύχη νὰ πάρει τὸ δρόμο τῆς βιολογίας ἀπὸ τὸ 1936 καὶ πέρα, δηλαδὴ σὲ μιὰν ἐποχὴ πού ἐμπόδιζε τὴν κριτικὴ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ διαλεκτικοῦ ματεριαλισμοῦ χωρὶς ὅμως νὰ ἐμποδίζει τὸν κ. Μ. Κ. νὰ γράφει ὅ,τι ἔγραφε καὶ γράφει».

«Ἡ παντοδυναμία τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνοτίκτου εἶνε μιὰ ἐπιστημονικὴ γνώμη καὶ συνεπῶς ἡ ἀπόδειξίς τῆς εἶνε δουλειὰ ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου, χρειάζεται ἐπιστημονικὴ ἐπιχειρηματολογία, ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα καὶ ὄχι δημοσιογραφικὴς ἐπιφυλλίδες».

«Υπάρχουν λογιῶν-λογιῶν ρεαλισμοί. Νὰ δεῖς τὴν πραγματικότητα σὰν ἄντρας καὶ νὰ ζητήσεις ἔπειτα νὰ τὴν ὑψώσεις σ' ἕνα ἐπίπεδο ἀνταξιο μὲ τὸν ἄνθρωπο—εἶνε ἡ πιὸ ὠραία καὶ ἡ πιὸ δικαιωμένη μορφὴ ρεαλισμοῦ».

«Ὁ ρεαλισμὸς τοῦ Ζολᾶ καὶ ἀκόμη περισσότερο τοῦ Γκόρκυ εἶνε ἡ καθημερινὴ πραγματικότητα ἰδωμένη ἀπὸ τὴ ματιὰ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀγωνίζεται γιὰ τὸ ξεσκάβωμά του. Υπάρχει ὅμως καὶ ὁ ρεαλισμὸς τῆς διάλυσης, ὁ «ρεαλισμὸς» τοῦ Χάξλεϋ, τοῦ Λώρενς καὶ τοῦ Τζόις: τὸ ἄτομο πού ἔχασε μέτα στὶς μεγάλες πολιτεῖες τὴν ψυχὴ του, πού ζεῖ χωρὶς Νόμο καὶ πού ἀποσυντίθεται μέσα στὴν τέρψη τῶν αἰσθήσεων καὶ πάνω στὴ φαινομενικότητα τοῦ κόσμου. Ἄν ὅμως ὁ Ζολᾶ καὶ ὁ Γκόρκυ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Λώρενς, ὁ Χάξλεϋ καὶ ὁ Τζόις ἀγωνίζονται γιὰ τὸ μεταφυσικὸ του λυτρωμό. Καὶ στὸν ἕνα καὶ στὸν ἄλλο ρεαλισμὸ ὑπάρχει πόνος καὶ λαχτάρια ζωῆς, ἀδιάκοπος ἀγώνας γιὰ τὸ ξεκόμισμα τῆς ψυχῆς, γιὰ τὸ λυτρωμό τῆς ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία ἢ ἀπὸ τὴ διάλυση τῆς παρακμῆς».

Υπάρχει ὅμως κ' ἕνας τρίτος ρεαλισμὸς: Νὰ μπεις καὶ νὰ τριγυρίζεις κινικὰ μέσα στὶς βρωμιές τῆς ζωῆς, ὄχι ἴσως τόσο ἐπειδὴ τίς χαίρεσαι καὶ δὲν μπορείς νὰ ζεῖς μακριὰ τους, ὅσο ἐπειδὴ ἔτσι μπορείς νὰ ἔχεις κυκλοφορία καὶ ἐπιτυχία μέσα σὲ μιὰ κοινωνία πού ἀναγνωρίζει μέσα στὶς σελίδες σου τὸν ἴδιον ἐαυτό της. Εἶνε ὁ ρεαλισμὸς τῆς ἐπιφυλλίδας τοῦ κίτρι-νου τύπου. Καθὼς εἶνε στολισμένος μὲ τὰ ξόμπλια ἐρασιτεχνικὰ κερδισμένων βιολογικῶν θεωριῶν, καθὼς προσφέρεται σὲ πολυτελεῖς ἐκδόσεις μὲ ξυλογραφίες καὶ δυσῆροτο χαρτί, εὐκόλα ξεγελάει τοὺς νέους, πού κάθονται καὶ τὸν συζητοῦν στὰ σοβαρά. Ὁ ὄριζοντας ὅμως πού ἀνοίγουν τὰ ἐπιφυλλιδογραφικὰ αὐτὰ κατασκευάσματα, εἶνε ἀνέκκλητα μαυρισμένος: ἂν πιστέψεις πὼς ὁ κόσμος κυριαρχεῖται ἀπὸ τοὺς ἀδένεις, ἂν ξεχάσεις πὼς ζωὴ σημαίνει ἀδιάκοπο ἀνέβασμα ἀπὸ τὸ χάος τῆς ὕλης στὸν κόσμο τοῦ πνεύματος δὲ σου

μένει παρὰ τὸ ξαναγύρισμα στὸ χτήνος. Υπάρχει ὅμως καὶ μιὰ ἄλλη λύση: Νὰ δεῖς καὶ νὰ καταλάβεις καλὰ ὅλην αὐτὴν τὴν κοινωνία, πού μὴ ἔχοντας κανένα ἠθικὸ κριτήριον δημιουργεῖ μὲς ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς κόλπους τῆς τὸν συγγραφέα, πού θὰ περιγράψει τὸν ἑαυτό της, καὶ μιὰ μέρα νὰ τὴ στείλεις μαζί μὲ τὸ συγγραφέα τῆς ἐκεῖ πού πηγαίνουν μοιραία κάθε φορὰ οἱ διαλυμένες κοινωνίες. Ὅχι ἀπὸ αἴτημα κοινωνικῆς δικαιοσύνης κἀτὶ περισσότερο: ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστη στὸν Ἄνθρωπο. Γιατὶ νὰ ἔρχονται καὶ νὰ μιλᾶνε στὴν καρδιά τοῦ 20 αἰῶνα γιὰ ρεαλισμὸ, εἶνε μιὰ πολὺ ἄστεία καὶ πολὺ καθυστερημένη δουλειὰ: Νὰ ἔρχονται ὅμως καὶ νὰ σοῦ προσφέρουν γιὰ ρεαλισμὸ κινικὲς σεξουαλικὲς ἱστορίες σὲ μιὰ ἐποχῇ, πού ἡ μόνη πραγματικότης ἔχει γίνει πᾶ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ κοινωνικὸς ἀγώνας, αὐτὸ πᾶσι νὰ εἶνε ἄστειο, γίνεται πρόκληση. Αὐτὴ τὴ στιγμή ὄχι μόνο μέσα στὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη δλόκληρο τοῦ κόσμου πέφτουν χιλιάδες παλληκάρια πολεμῶντας γιὰ ἔθνη καὶ κοινωνικὰ ἰδανικά. Μέσα σὲ τέτοιες ὥρες νὰ ἔχουμε στὴ χροιά μας ἕνα «συγγραφέα» πού ἱστορίζει ἀναίσχυντα σεξουαλικὲς ἀθλιότητες, αὐτὸ πᾶσι, νομίζω, πολὺ».

Σὲ μιὰν ἐποχῇ πού κάθε λαὸς γυρίζει στὶς ρίζες τοῦ ἀποτιμώντας τὸ μικρότερο σημάδι λεβεντιάς του, οἱ νεοέλληνες «λογοτέχνες» ὄχι μόνο ἀχυρογραφοῦν μὲ συρραλισμοὺς, μὲ λογοτεχνίες τοῦ δνεῖρου, μὲ ἀισθηματολογικὰ ἀναγνώσματα, μὲ μελιστάλαχτες ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων καὶ μὲ διάφορες ἐσωτερικὲς φλυαρίες, ἀλλὰ καὶ ἀσχημονοῦν γύρω ἀπὸ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς φυλῆς τους... Δὲν τοὺς κατηγρεῖ βέβαια κανεὶς πού δὲ γεννήθηκαν μεγάλοι καλλιτέχνες. Νὰ δουλεύουν ὅμως τὴ γλώσσα ἐνὸς λαοῦ καὶ μάλιστα σὲ κρίσιμες ὥρες τῆς ἱστορίας του καὶ ὄχι μόνο νὰ μὴ ποροῦν νὰ ὑψώσουν τὸ λαὸ τους ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀπασχολοῦν μὲ τίς ἀτομικὲς τους ἱστορίες ἢ ἀκόμη χειρότερο, νὰ θίγουν μὲ ἀνίερα χεῖρα τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἱστορία του, αὐτὸ εἶνε ἀπολύτως ἀπαράδεχτο...»

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φώτη Κόντογλου: «Ἑλληνες θαλασσινοὶ στὶς θάλασσες τῆς νοτιάς».—Ἀντάνη Βουσβούνη: «Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος».—Α. Προκοπίου: «Κριτικὴ».—Λορ. Μαβίλλη: «Τὰ συντά» (εἰσαγ. σόλια Γ. Σπαταλά).—Αγγ. Σικελιανῶ: «Ὁ Δαίδαλος στὴν Κρήτη» (τραγωδία).—Κ. Τριλιάνη: «Ἡ Ἄλεξανδρινὴ ποίηση» (μελέτη).—Γ. Διακάλκη: «Ἀντιγόνη» (μελέτη).—Γκαίτε: «Τὸ πράσινο φίδι».—Δ. Ψαθά: «Ὁ ἑαυτοῦλης μου» (θεατρικὸ).—Αἰμ. Χουρμουζίου: «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ ἐποχὴ του».

πάγγελμα τοῦ πατέρα του. 6) Μικρὸ κνηγετικὸ σκυλί. 7) Κατὰ τὸ σύρροπο. 8) Κομαρίτσα Ἰσόγε ο. 9) Κορπέτα ἀπὸ κουργεῖα. 10) Κομαρίτσα. 11) Γωνιά. 12) Μπρᾶκκια. 13) Κατατρόμαξε. 14) Δίκανο τουφέκι. 15) Ὀρμᾶ. 16) Μόλις. 17) Κατ' εὐθείαν.

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Μυτιλήνης έχασε τελευταία στο κοινό μας την δεύτερη μουσική του βραδιά, που Ικανοποίησε κάθε φιλόμουσο της πόλης μας. Και την νέα αυτή προσπάθεια του Φ. Ο. Μ. έχαρακτήριζε όλη ή σοβαρότητα, που είναι απαραίτητη για κάθε έκδηλωση της Τέχνης και που είχε λείψει στον τόπο μας από τις περισσότερες «καλλιτεχνικές» απόπειρες της τελευταίας δεκαετίας.

Πολύ συνείλεσαν στην επιτυχία της βραδιάς οι πρωτότυπες συνθέσεις των συνεργατών του όμιλου Κώστα Χ' Ευστραίου και Εύθυμιου Μακρή. Η «Καπετανίσσα», που συνέθεσε ο πρώτος πάνω σε γνήσιο ελληνικό στυλ, ένθουσιασε το κοινό μας, που την καταχειροκρότησε και όταν τραγουδήθηκε από την δ. Εύγενία Αράπη, και κατά την τελευταία επανάληψη της «βραδιάς», όταν την τραγούδησε η δ. Αύρα Σωτηριάδου. Η δ. Αράπη απέδωσε με Ικανοποιητική επιτυχία όχι μόνο την «Καπετανίσσα» αλλά και το «Έλα» του ίδιου συνθέτη, καθώς και την προσευχή της «Γόσσα» του Πουτσινι. Η δ. Αύρα Σωτηριάδου, την οποία έχουμε θαυμάσει αρκετές φορές, έως τώρα για την Ικανότητά της, σε απόδοση των πιο λεπτών φωνητικών αποχρώσεων, έπραξε πολύ καλά την «Χαρά της φύσης» του κ. Εύθ. Μακρή. Γενικά όμως από όλα μας έπραξε ούτως ή άλλως, έχοντας δοθεί κομμάτια κατάλληλα για να επιδείξει όλη τη δύναμη του ταλέντου της, και για να κερδίσει έτσι το ακροατήριο, μίαν ανώτερη αισθητική απόλαυση. Ίδιαίτερη εντύπωση και ένθουσιασμό προκάλεσε το παίξιμο της δ. Έλλης Βασιλειάδου, η οποία απέδωσε αριστοτεχνικά και με μεγάλο αίσθημα δυο συνθέσεις του Σοπέν στο πιάνο. Στην επιτυχία της βραδιάς έβοήθησε επίσης πολύ και ο πιανίστας κ. Γιάννης Αντωβίκ με την εξαιρετική τεχνική του και την εμπνευσμένη έρμηνεία κάθε κομματιού. Το πρόγραμμα περιελάμβανε επίσης τραγούδια της Χορωδίας του Όμιλου, την «Προσευχή στην «Αγάπη» του κ. Εύθ. Μακρή, που τραγούδησαν οι αδελφές Μέρσα και Αύρα Σωτηριάδου, ένα τρίο του Χάυδν, που έζητέλεσαν οι κ. κ. Εύθ. Μακρή (βιολί), Γ. Αντωβίκ (πιάνο) και Ν. Παπιγιόν (τσέλο), την «Φαβουρίτα» του Άσερ και το «Τουρπιγιόν» του Μάτεϊ, που έπαιξε στο πιάνο με δεξιοτεχνία η δ. Κωδωνάκη, το «Πώς της άρσεις» του Γλυκοφρύδη, που τραγούδησε το κουαρτέτο Παναγιωτοπούλου, Κρητικού, Τζελέπη και Άσλάνη, κ. ά. Την χορωδία του όμιλου αποτελούσαν οι δεσποινίδες Αύρα και Μέρσα Σωτηριάδου, Μπέμπα Σουλάκη, Δέσποινα Άσλάνη, Νίκη Καμπαδέλλη, Μαρία Μυϊακή, Πατρούλα Πολυχρόνη

και οι κ. Ι. Μανωλακέλλης, Γ. Κουκούτος, Τάσος Άλβανός, Τ. Παναγιωτοπούλου, Άργ. Κρητικός, Γ. Σκούφος, Δημ. Καλδής, Στ. Τζελέπη, Α. Βαλάκος, Γ. Ποσζούρης, Α. Άσλάνης, Γ. Χαμχούμης και Άθ. Πολυχρονιάδης.

Η «δεύτερη μουσική βραδιά» επανεληφθηκε για τελευταία φορά στις 8 Ιουνίου. Το πρόγραμμα της είχε υποβληθεί με το «Σκέρσο» του Σοπέν, που έπαιξε η δ. Βασιλειάδου, με το «3ο στρατιωτικό μάρς» του Σούμπερτ, που εκτελέσθηκε από τον κ. Αντωβίκ και την δ. Βασιλειάδου, με την «Βαρκαρόλα» του Εύθ. Μακρή, που έτραγουδήσαν οι δ. Α. και Μ. Σωτηριάδου και οι κ. Τ. Παναγιωτοπούλου και Α. Άσλάνης και με την «Καινούρια σερενάδα» του συμπατριώτη μας Τ. Ξηρέλλη, που τραγουδήθηκε από το κουαρτέτο Παναγιωτοπούλου, Κρητικού, Βαλάκου και Άσλάνη. Και τα 4 νέα κομμάτια έσημείωσαν μεγάλη επιτυχία. Η βραδιά αυτή απέδειξε ότι οι νέοι του Όμιλου, είναι άξιοι για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, που πραγματικά τιμούν τον τόπο μας.

Ν. ΑΓΡΙΤΕΛΗΣ

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΑΥΛΙΑ

Πριν από μερικές βδομάδες ή πιανίστα κ. Κόκα Σκουρτέλλη διοργάνωσε στον «Ορφέα» μαθητική συναυλία πιάνου με συμμετοχή των μαθητριών της δεσποινίδων Αριάδνης Ευστρατιάδου, Σοφίας Σκαβαβή, Άρτας Ίλιωτάου, Μαρ. Τζωρτζίδου, Βικι. Τριανταφυλλίδου, Ευαγγ. Αποστόλου, Έλλης Ματθαίου, Μάιρης Καρμάνου, Λένας Έλευθεριάδου, Ζάννας Ματθαίου, Μάιρης Γαλούση, Βιργ. Χιωτέλλη, Λούλας Σάκη, Μπ. Έλευθεριάδου, Α. Δυγκλή, Νίτσα Οικονομοπούλου, Τιτίκας Παπαθανασίου, Πόλης Δρούκα, Άθ. Δήμου και των μαθητών της Δημ. Σκουρτέλλη και Βάσου Χατζηγιάνη. Κατά την συναυλία εκτελέσθηκαν έργα των Βέμπερ, Σούμπερτ, Μπετόβεν, Μπραμς, Λίστ, Σούμαν, Μότσαρτ, Σοπέν κ. ά.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

Άντ. Πρωτοπάτση : «Η γρηά το πόνει λάλει».—Μανταμαδιώτικο διήγημα του Δ. Χ' Ραφτήλ. —Ποιήματα των Κ. Φριλιγγου, Κ. Μάκιστου, Άσ. Βεϊνόγλου, Χρυσ. Χ' Γιαννιού.—Ένα ταξίδι του Κράτσομ στην Λέσβο το 1901. —Επιστημονικό άρθρο του Β. Α. για τον μανδραγόρα. —Β. Κλαδίτης : «Το πνεύμα και η εποχή μας». —Β. Καραγιάννη : «Ένα Μυστηριώδες τραγούδι του ακριτικού κύκλου». —Ν. Καμαριανού : «Ο καλλιτέχνης και το κοινό». —Θ. Άργυρίου : «Γνωριμία με τα γνωστά». —Μίληττα Παρασκευαΐδη : «Ο άπόμαχος της ζωής» (εικόνα). —Άγνωστοι εύτράπελοι στίχοι του Βερναρδάκη.

— Άνεπιβεβαίωτες ειδήσεις άναφέρουν ότι πέθανε στη Ρώμη ο περιήφρονος τενόρος Μπ. Τζίλι.

— Ο διευθυντής της Πινακοθήκης Άθηνών κ. Στρατηγός έδωσε στο Μόναχο διάλεξη για την Νεοελληνική ζωγραφική με εισήγηση του καθηγητή του Πανεπιστημίου δ. Φο. Νταίλγκερ.

— Στο 5ο τεύχος των «Φιλολογικών Χρονικών» δημοσιεύεται μελέτη του κ. Α. Σγουρού με τίτλο «Τι πλαίσια της πεζογραφίας του 1930 και η «Αιολική Γη», στην οποία τονίζεται μεταξύ άλλων ότι η «γενιά των λογοτεχνών του 1930» έκπροσωπούσε όχι το καθ' αυτό ευρωπαϊκό πνεύμα, αλλά το Γαλλικό άστικό πνεύμα της κατάπτωσης.

— Από τις στήλες του «Έλ. Βήματος» ο κ. Μιχ. Ροδάς συνέστησε να παρασταθούν τα έργα του Βερναρδάκη «Φάυστα», «Μερόπη» και «Μαρία Δοξαπατητή» όπως τα απέδωσε στην δημοτική ο Λέσβιος φιλόλογος και λογοτέχνης κ. Θεοδόσιος Δουβαletέλης.

— Ο ραδιοφωνικός σταθμός Άθήνων έόρτασε τελευταία τα 85 χρόνια του Γ. Δροσίνη.

— Από κριτική του κ. Α. Σγουρού για το τελευταίο βιβλίο του Λέσβιου συρραλιστή κ. Οδυσσέα Έλύτη «Ηλιος ο πρώτος» δημοσιευμένη στα «Φιλολογικά Χρονικά» : «Και όμως ο λυρικός αυτός νεοέλληνας και πολύ μαχητικός είναι, όπως άξίζει στους καινούργιους ανθρώπους, με και κάπως άποφθεγματικός στις έρμηνείες του και στις πιστές του πάνου στο υπερρεαλιστικό κίνημα. Άλλ' εύτυχώς, γιατί άλλίως υπήρχε κίνδυνος να φθάσουμε σε δικολαβισμό για να άποδείξουμε επί παραδείγματι ότι ο υπερρεαλισμός μας δεν είναι δ. άδρομο, δίσφυγη, άλλ' άπεναντίας είναι πολύ πισμένος από την τρέχουσα, την καθημερινή μας πραγματικότητα!»

— Από κριτική του κ. Α. Σπυρή δημοσιευμένη στα «Φιλολογικά Χρονικά» : «Θά πρέπει να το πει κανείς, όσο και αν είναι σκληρή ή διαπίστωση, ή ελληνική πεζογραφία δεν βρίσκεται σε καλό δρόμο. Έμεινουμε πολύ πίσω, μά πάρα πολύ, θά πρέπει να ξεκινήσουμε και πάλι από τον γλυκύτατο Παπαδιαμάντη!»

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γ. Βαλέτα : «Θεόδωρος Άλκαϊος ο Λέσβιος» (Μελέτη της ζωής και του έργου του).—Γιάννη Κλ. Ζερβού : «Τα τραγούδια του Αιγαίου». (Ποιήματα).—Κούλη Αλέξη : «Σοφοκλέους Ήλέκτρα» (μετάφραση). —Άλκη Αγγέλογλου : «Άμαρτωλοι» (Νουβέλα).—Άστέρη Κοβατζή : «Πρώτη Άνοιξη» (Νουβέλα). —Όσιπ Λουριέ : «Ντοστογιέφσκι» (Μετάφρ. Α. Παπαδήμα).—Ρ. Μ. Ρίλε : «Γράμματα σ' ένα νέο ποιητή» (Μετάφρ. Μ. Πλωσίτη).—Ρομάν Ρολλάν : «Βίος του Μπετόβεν» (Μετάφρ. Ν. Δετζώφτση).—Κλ. Παράσχου : «Η καλλιτεχνική δημιουργία».—Ήλια Βενεζή : «Άκρη» (άφήγημα).—Θράσου Καστανάκη : «Η φάρσα της νιότης».—